

TRIAL
international

DOSUĐIVANJE NAKNADE NEMATERIJALNE ŠTETE I KRITERIJI ZA ODMJERAVANJE IZNOSA NAKNADA

Prikaz sudske prakse u krivičnim i parničnim postupcima u Bosni i Hercegovini

SADRŽAJ

PREDGOVOR	3
UVOD	5
KRIVIČNO PRAVO	7
Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ (silovanje) / Član 198. stav 2. ZKP BiH / Član 200. i 202. ZOO	8
Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 172. stav 1. tačka g) (silovanje), u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH / Član 198. ZKP BiH / Član 200. i 202. ZOO	24
Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ (silovanje) / Član 108. stav 3. ZKP RS / Član 200. i 202. ZOO	27
GRAĐANSKO PRAVO	29
Naknada nematerijalne štete zbog silovanja u toku rata	30
Naknada nematerijalne štete po osnovu lišenja slobode (zatočeništvo)	34
Naknada nematerijalne štete po osnovu neosnovanog lišenja slobode (zatočeništvo) i po osnovu nehumanog postupanja prema pripadnicima neprijateljske vojske.....	40
Naknada nematerijalne štete zbog neosnovanog lišenja slobode (zatočeništvo).....	43
Naknada nematerijalne štete po osnovu neosnovanog lišenja slobode, silovanja i smrti bliske osobe	54
Naknada nematerijalne štete zbog smrti bliske osobe.....	57
Naknada nematerijalne štete nastale uslijed granatiranja civilnog područja.....	63
O TRIAL INTERNATIONAL	66
KONTAKT	67

PREDGOVOR

Postupanje sudova u Bosni i Hercegovini prilikom odlučivanja o visini naknade nematerijalne štete nije u potpunosti ujednačeno, iako su u prošloj godini na ovom planu postignuti određeni pomaci.

Naime, nakon dvogodišnjeg profesionalnog dijaloga i rada u okviru panela za ujednačavanje sudske prakse, sudovi najviše instance u Bosni i Hercegovini utvrdili su zajedničke orientire za utvrđivanje visine pravične novčane naknade za fizičku bol, strah, duševnu bol zbog smrti bliskog srodnika, kao i naknadu štete zbog neopravdane osude i neosnovanog lišenja slobode, odnosno pritvaranja.

Orientiri su se dosta približili i kad je u pitanju naknada za duševne boli zbog naruženosti i duševne boli zbog naročito teškog invaliditeta bliske osobe, dok su veće razlike ostale kod naknade za duševne boli zbog smanjenja životne aktivnosti, s obzirom na to da je Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine posljednjim izmjenama svojih orientacionih kriterija znatno povećao orientire za ovaj vid štete.

Iako je cilj panela bio usvajanje orientacionih kriterija za sve vidove nematerijalne štete koji bi olakšali jedinstvenu primjenu člana 200. Zakona o obligacionim odnosima u cijeloj zemlji, te jednak tretman stranaka bez obzira pred kojim se sudom nalaze, ujednačavanje kriterija za četiri vida nematerijalne štete i približavanje stavova za druga dva vida zasigurno je pozitivan korak ka ujednačavanju sudske prakse u ovom domenu.¹

Naravno, sudska praksa je promjenljiva kategorija i odražava dinamiku i razvoj pravosuđa na određenom nivou razvoja društva, te je moguće da se rečeni orientiri i dalje približavaju. Ovdje je naročito bitno napomenuti da nijedan orientir ne predstavlja formulu koja automatizmom služi za izračunavanje pravične novčane naknade, jer sud pri odlučivanju mora imati na umu sve okolnosti slučaja, pri čemu trajanje i jačina fizičkih i duševnih bolova i straha

1 Više o radu panela za ujednačavanje sudske prakse, koji djeluje pod okriljem Visokog sudskeg i tužilačkog vijeća BiH, te zaključcima panela u vezi s visinom pravične novčane naknade za nematerijalnu štetu možete naći na web stranici Centra za sudske dokumentacije VSTV-a www.pravosudje.ba/csd. Na ovoj stranici nalazi se i baza sudskeih odluka koja se može koristiti za dalje istraživanje prakse sudova u Bosni i Hercegovini.

imaju tek značaj naročito važnih, ali ne i jedinih okolnosti koje sud mora uzeti u obzir.

Međutim, ovakvi orientiri mogu, kako to navodi Evropski sud za ljudska prava u nekim svojim odlukama, pojednostaviti sudačku diskreciju u ocjenjivanju visine naknade koja se dodjeljuje.

Procjena nematerijalne štete često uključuje i istraživanje ranijih predmeta kako bi se na temelju sličnih okolnosti utvrdio vjerovatni iznos naknade štete. S tim u vezi, ova publikacija i služi tome da se sudije upoznaju sa izabranim primjerima sudske prakse, njihovim sličnostima i razlikama, te razlozima za odlučivanje o odštetnim zahtjevima.

Publikacija se fokusira na različit pristup pri odmjeravanju iznosa naknade nematerijalne štete žrtvama ratnih zločina, te pokreće pitanje specifičnosti ovakvih zahtjeva u odnosu na one proizašle iz mirnodopskih uslova. Publikacija prvenstveno uključuje primjere iz parničnih postupaka, ali i nekoliko primjera odlučivanja o imovinskopravnom zahtjevu u krivičnom postupku. To je zato što je obeštećenje žrtve u okviru krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini više izuzetak nego pravilo, dijelom jer postupci nisu dovoljno precizirani niti potkrijepljeni odgovarajućim dokazima, ali i zbog ustaljenog stava da će raspravljanje o ovom zahtjevu značajno odgovlačiti rješavanje o krivičnoj stvari.

Za razliku od ovakve prakse, najbolje prakse u Evropskoj uniji za rješavanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnim postupcima, predstavljene na istoimenoj TAIEX radionici² u oktobru prošle godine, pokazale su da sudovi u Italiji, Švedskoj i Belgiji uglavnom dosuđuju odštetu u krivičnim postupcima, čime se obezbjeđuje brzo obeštećenje osobe pogodene krivičnim djelom, te se izbjegava situacija da oštećeni ovo svoje pravo pokušava ostvariti u nerijetko dugotrajnim i skupim parnicama. U stvari, žrtvama kriminala koje, prema zakonu, imaju mogućnost naknade materijalne i nematerijalne štete u krivičnom postupku sistem bi trebao pomoći da ostvare zadovoljenje i naknadu koja je pravedna i efikasna.

Radionica je okončana praktičnim analizama slučajeva i zaključcima koji će biti značajni za dalji rad nosilaca pravosudne funkcije koji su joj prisustvovali, ali i za cijelokupno pravosuđe u Bosni i Hercegovini. Radionica je, između ostalog, ukazala i na nužnost nastavka edukacije svih učesnika u pravosudnom sistemu o ovoj temi, zbog čega će i ova publikacija zasigurno pronaći svoje mjesto u pravosudnoj čitalačkoj javnosti.

**Predsjednik Visokog sudskega i tužilačkog vijeća BiH,
gospodin Milan Tegeltija**

2 Radionicu je realizovalo Visoko sudske i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (VSTV BiH) u saradnji sa Instrumentom za tehničku/savjetodavnu podršku i razmjenu informacija Generalne direkcije Evropske unije za politiku susjedstva i pregovore o proširenju (TAIEX).

UVOD

Kroz svakodnevnu komunikaciju sa žrtvama ratnih zločina i dugogodišnji rad na zastupanju njihovih interesa, TRIAL International se često susretao sa problemom koji se sastoji u tome što u Bosni i Hercegovini ne postoji do kraja usklađena sudska praksa u pogledu visine naknada koje se dodjeljuju preživjelim žrtvama rata ili njihovim porodicama – naročito kada je u pitanju naknada nematerijalne štete.

Okvirni kriteriji koji se u praksi koriste za procjenu adekvatnog iznosa naknade za konkretnu pretrpljenu štetu su nedovoljni kao orijentir, jer su predviđeni za štetu nastalu u mirnodopskim uslovima, te su, pored toga, često u predmetima sa istim ili sličnim činjeničnim stanjem neujednačeno primijenjeni. Takva praksa dovodi do nejednakog sudskega tretmana i pravne nesigurnosti pri razmatranju odstetnih zahtjeva preživjelih žrtava na području cijele BiH.

Nova sudska praksa inicirana u junu 2015. godine (koja se kontinuirano razvija), kada je prvi put u okviru krivičnog postupka oštećenoj – preživjeloj silovanju u ratu – dosuđena naknada štete, potvrdila je potrebu za ujednačavanjem pristupa sudova pri odmjeravanju adekvatnih iznosa naknade za različite vidove nastale štete, ne samo u vidu harmonizacije stavova u različitim parničnim postupcima, nego i u svim krivičnim postupcima, kao i između krivičnih i parničnih postupaka.

U odgovoru na uočeni problem TRIAL International je proveo aktivnosti usmjerenе ka prikupljanju relevantnih presuda, objedinjavanju i prikazu ove sudske prakse u Bosni i Hercegovini u jednoj publikaciji.

Na našu molbu upućenu postupajućim sudovima u BiH, ukupno njih 60, da nam dostave relevantne sudske presude, odgovorilo ih je 39. Od toga je ukupno 17 sudova, oni koji su imali sudsку praksu po ovom pitanju, dostavilo i određeni broj presuda. Svesrdnu podršku ovom procesu pružilo je i Visoko sudska i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine kao i Centar za sudsку dokumentaciju VSTV-a. Određeni broj presuda su na molbu dostavila i pojedina udruženja logoraša i advokatske kancelarije. Ovim putem se zahvaljujemo svima koji su na taj način pružili podršku pripremi publikacije.

U konačnici, izvršen je uvid u preko 150 sudskeih odluka. Iz predmeta koji su bili relevantni za publikaciju izdvojena su i prikazana ukupno 24 slučaja (krivični i parnični postupci), pojedinačno ili grupno. Kao rezultat, publikacija pruža mogućnost komparativnog osvrta na presude kojima se žrtvama ratnih zločina dosuđuje naknada štete u krivičnim i parničnim postupcima, njihove sličnosti i posebnosti, način primjene i tumačenja relevantnih zakonskih odredbi u različitom, a ponekad i u sličnom, činjeničnom stanju.

Krajnji cilj publikacije jeste pružanje doprinosa usklađivanju sudske prakse u pogledu odmjeravanja iznosa naknade štete žrtava ratnih zločina, te podsticaj kreiranju ujednačenijih kriterija koji bi se koristili za procjenu adekvatnog iznosa za konkretnu pretrpljenu štetu, kako u građanskim tako i u krivičnim postupcima koji se vode na teritoriji cijele države.

Nadamo se da će publikacija takođe olakšati rad osoblju pravosudnih tijela i punomoćnika/ca koji zastupaju preživjele žrtve, kao i senzibilizirati sve aktere u postupku, te u konačnici imati i pozitivne reperkusije na stvaranje realističnih očekivanja samih žrtava rata.

Tim TRIAL International – Ured u BiH

Napomene:

- *U publikaciju su uglavnom uvršteni prikazi pravosnažnih presuda. Zbog njihovog posebnog značaja, prikazan je i mali broj presuda usvojenih u parničnom postupku, koje su kasnije preinačene primjenom tumačenja o zastarnom roku – što je razlog koji se ne tiče samog načina odmjeravanja visine naknade štete. U takvim slučajevima je u napomeni, uz sam prikaz presude, naveden specifičan razlog njihovog prikazivanja. Pored toga, zbog još uvijek relativno malog broja presuda usvojenih u krivičnom postupku, ovakve presude kojima se dodjeljuje naknada štete prikazane su i onda kada još nisu postale pravosnažne.*
- *Tekst obrazloženja naveden u prikazima slučajeva nije uvijek nužno identičnog sadržaja kao u izvornim sudskeim odlukama, te on može sadržavati minimalna odstupanja, isključivo u smislu prilagodbe navoda iz obrazloženja temi, fokusu i formatu publikacije.*
- *U pojedinim prikazima, ime optuženog nije navedeno s obzirom da isti u vrijeme izrade publikacije nije bio pravosnažno osuđen.*

Krivično pravo

KRIVIČNO DJELO RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142. STAV 1. KZ SFRJ (SILOVANJE) / ČLAN 198. STAV 2. ZKP BIH / ČLAN 200. I 202. ZOO

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Oštećena je u vrijeme ratnih sukoba, u noći 28.06.1992. godine, kada je **imala 14 godina**, od strane optuženih i druga dva poznata lica, vozilom bila odvedena iz svog doma u kojem je živjela sa roditeljima, a u kojem vozilu je **bila višestruko silovana** od strane optuženih i trećeg poznatog lica, na naročito okrutan način.

Na osnovu odredbe člana 198, stav 2. ZKP BiH, sud je usvojio imovinskopravni zahtjev oštećene S-4, pa je obvezao optuženog Marković Bosiljka i Marković Ostoju da oštećenoj – zaštićenoj svjedokinji "S-4" – solidarno na ime naknade nematerijalne štete isplate **ukupan iznos od 26.500,00 KM** i to na ime:

- duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iznos od 20.000,00 KM;
- duševnih bolova zbog smanjenja životne sposobnosti iznos od 6.500,00 KM, sve u roku od 30 dana pod prijetnjom izvršenja.

Istovremeno, sud je odbio imovinskopravni zahtjev oštećene preko dosuđenog iznosa nematerijalne štete, i to za iznos od 13.500,00 KM kao neosnovan, te je u tom dijelu oštećenu uputio da zahtjev ostvari u parničnom postupku.

Iz obrazloženja:

Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva

Oštećena je postavila imovinskopravni zahtjev u kojem predlaže da sud isti usvoji, te da obaveže optužene da joj solidarno isplate na ime naknade

nematerijalne štete zbog pretrpljenih duševnih i fizičkih bolova, pretrpljenog straha zbog neosnovanog lišenja slobode, povrede prava, dostojanstva i morala ličnosti mučenjem, nečovječnim i ponižavajućim postupanjem i duševnih bolova zbog umanjenja opće životne sposobnosti **ukupan iznos od 40.000,00 KM.**

Ukupan iznos se odnosio na jedinstveno postavljenu nematerijalnu štetu koja kompenzira određene vidove štete, i to: na ime pretrpljenog straha iznos od 6.000,00 KM, na ime duševnih i fizičkih bolova, povrede prava ličnosti, dostojanstva ličnosti i morala ličnosti mučenjem, nečovječnim i ponižavajućim postupanjem iznos od 20.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenja opće životne sposobnosti iznos od 14.000,00 KM.

Dokazi

Vještaci su utvrdili da je uslijed dešavanja u kritičnom događaju oštećena trpjela **duševne bolove** jakog intenziteta u trajanju od nekoliko sati – do dolaska kući, potom duševne bolove srednjeg intenziteta u trajanju od šest mjeseci, te duševne bolove blažeg intenziteta trajno.

Nadalje, oštećena je trpjela **strah** jakog intenziteta u trajanju od nekoliko sati – do povratka kući, potom strah srednjeg intenziteta u trajanju do dva mjeseca te strah blažeg intenziteta trajno i isti je vezan za simptome PTSP-a. Usljed dešavanja u kritičnom događaju, kod oštećene je došlo do umanjenja opće životne sposobnosti, i to u iznosu od **12% trajno**, a s obzirom na jačinu traumatskog događaja kojem je bila izložena te tadašnju životnu dob, vještaci su prognozirali da je za očekivati i veće umanjenje opće životne sposobnosti. Taj procenat umanjenja opće životne sposobnosti bio bi i daleko veći, ali je po mišljenju vještaka oštećena uspjela postići relativno zadovoljavajuću psihičku ravnotežu korištenjem pozitivnih strategija suočavanja sa stresom, čemu je doprinijela i podržavajuća bračna podrška i podrška porodice.

Vijeće se o tome kako se na oštećenu odrazio ovaj traumatski dokaz moglo uvjeriti iz iskaza oštećene. Pri tome, Vijeće je imalo u vidu činjenicu da je oštećena kao četrnaestogodišnja djevojčica, tek na pragu seksualne zrelosti, bila žrtvom tako teškog krivičnog djela, i da je to trauma koja je neizbrisivo i nepovratno oduzela njene mladalačke snove o budućnosti i povjerenju u ljude, te zauvijek promijenila njen život. Činjenica je da je oštećena i danas pod psihoterapijskim tretmanom, te da joj je i pored podrške porodice stručna medicinska pomoć i dalje neophodna za postizanje zadovoljavajuće psihološke ravnoteže. Sve navedeno je kod oštećene izazvalo ogromnu duševnu bol i patnje i ostavilo nesagledive posljedice na njeno zdravlje i život.

Oštećena je osnovanost postavljenog imovinskopravnog zahtjeva dokazala prije svega nalazom i mišljenjem tima vještaka neuropsihijatara, koji su konstatovali da oštećena ispunjava dijagnostičke kriterije za **životni PTSP**, gdje su neki od simptoma i dalje prisutni (intruzivne misli, hiperpobuđenje, fenomeni izbjegavanja), koji su uzročno-posljedično vezani sa preživjelom seksualnom torturom u četrnaestoj godini života, u kojoj starosnoj dobi je oštećena bila za vrijeme počinjenja zločina.

Odluka o naknadi nematerijalne štete i visini naknade

Oštećena je radnjama optuženih navedenim u optužnici i krivičnom djelu izreke ove presude dovedena u stanje potčinjenosti, te su je optuženi prisilili na seksualni odnos i na sa tim izjednačene seksualne radnje, uslijed čega je **oštećena trpjela i trpi duševne bolove** kako je naprijed navedeno, a što proizilazi iz nalaza tima ljekara neuropsihijatara, čime je dokazana osnovanost postavljenog tužbenog zahtjeva za naknadu nematerijalne štete.

Bez obzira na postavljene vidove nematerijalne štete, prilikom donošenja odluke Vijeće je uzelo u obzir samo one vidove nematerijalne štete koji su propisani odredbama člana 200. i 202. ZOO, a imajući u vidu način izvršenja predmetnog krivičnog djela (silovanje), kao i posljedice koje su kod oštećene nastupile uslijed izvršenja predmetnog krivičnog djela. Vijeće je našlo da **oštećena u osnovi ima pravo na naknadu nematerijalne štete** zbog pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iz člana 202. ZOO, koja naknada se dosuđuje u jedinstvenom iznosu, a sa ovom naknadom može se kumulirati još jedino naknada na ime duševnih bolova zbog smanjenja životne sposobnosti.

Imajući u vidu intenzitet i dužinu trajanja duševne boli kod oštećene, pritom posebno imajući u vidu činjenicu koja je utvrđena nalazom i mišljenjem tima vještaka neuropsihijatara da su **duševni bolovi slabijeg intenziteta i danas prisutni**, da će i dalje trajati tj. da su **trajnog karaktera**, da je oštećena u trenutku kada se desio kritični događaj imala četrnaest godina, da je zbog poremećaja do kojih je kod nje došlo uslijed kritičnog događaja u prvom razredu srednje škole prekinula školovanje, naknada za ovaj vid nematerijalne štete se dosuđuje u jedinstvenom iznosu, i za ovaj vid nematerijalne štete pravična naknada po ocjeni Vijeća iznosi 20.000,00 KM, a sa ovim vidom naknade nematerijalne štete može se kumulirati još jedino naknada na ime duševnih bolova zbog smanjenja životne sposobnosti, i za ovaj vid nematerijalne štete pravična naknada po ocjeni Suda iznosi 6.500,00 KM.

Kod donošenja odluke o visini naknade za ovaj vid nematerijalne štete, Vijeće je prije svega imalo u vidu utvrđenje tima vještaka neuropsihijatara da je kod oštećene uslijed kritičnog događaja došlo do umanjenja opšte životne aktivnosti od **12%**, da je to **umanjenje trajnog karaktera**, odnosno da ne može doći do smanjenja ovog procenta, već samo do njegovog povećanja. Dakle, za oba vida nematerijalne štete oštećenoj pravična novčana naknada iznosi ukupno 26.500,00 KM.

(Presuda Prvostepenog vijeća Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine,
broj: S1 1 K 012024 14 Kri od 24.06.2015. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Žalbeni osnov u skladu sa članom 300. ZKP BiH – Odluka o imovinskopravnom zahtjevu

Apelaciono vijeće je u cijelosti **potvrdilo prvostepenu presudu** u dijelu u kojem je usvojen imovinskopravni zahtjev oštećene.

Apelaciono vijeće smatra da je **prvostepeni sud pravilno postupio** kada je, prilikom odmjeravanja visine pravične naknade za duševne bolove zbog povrede slobode ili prava ličnosti, u obzir uzeo činjenice koje je po pitanju trajnih posljedica predmetnog krivičnog djela ustanovio tim vještaka, a prema kojem su iste trajno umanjile opštu životnu sposobnost oštećene za 12%.

S tim u vezi ovo vijeće u potpunosti podržava stav prvostepenog vijeća, koje je prilikom odlučivanja imalo u vidu odredbe ZOO kao *lex specialis* zakona, vodeći pri tom računa o značenju povrijeđenog dobra i cilju kojem služi davanje novčane naknade, te je prilikom donošenja odluke pravilno uzelo u obzir samo one vidove nematerijalne štete prema odredbama člana 200. i 202. ZOO – zbog čega, kod takvog stanja stvari, žalbeni prigovori da nije bilo mjesta da se u ovom krivičnom predmetu rješava o imovinskopravnom zahtjevu ostaju bez potrebne dokazne i logičke osnovanosti.

Iz obrazloženja:

Apelaciono vijeće smatra da je prvostepeni sud kod donošenja odluke o visini naknade nematerijalne štete istu donio u odnosu na naknadu nematerijalne štete zbog pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iz člana 202. ZOO, a imajući u vidu intenzitet i dužinu trajanja duševne boli kod oštećene, a posebno činjenicu koja je utvrđena nalazom i mišljenjem vještaka neuropsihijatara da su **duševni bolovi** slabijeg intenziteta i **danas prisutni**, što je sve prvostepeno vijeće, prema ocjeni ovog vijeća, pravilno cijenilo prilikom donošenja odluke o imovinskopravnom zahtjevu oštećene i određivanju visine pravične naknade, zbog čega ovo vijeće suprotne navode odbrane nalazi neosnovanim.

Optuženi su iskoristili nemoć roditelja oštećene da je zaštite u situaciji oružanog sukoba, i spriječe njeno odvođenje iz roditeljske kuće, a sve imajući u vidu činjenicu da je oštećena bila pripadnica manjinskog naroda u mjestu gdje je živjela u vrijeme ratnog stanja. S tim u vezi, Apelaciono vijeće je posebno cijenilo bezobzirnost i okrutnost optuženih u izvršenju djela za koje su oglašeni krivim, a naročito dovodeći u vezu godine žrtve i fizičku i brojčanu premoć izvršilaca krivičnog djela.

Apelaciono vijeće u svemu prihvata utvrđenje da je oštećena u trenutku kada se desio kritični događaj imala četrnaest godina, da je zbog poremećaja do kojih je kod nje došlo uslijed kritičnog događaja u prvom razredu srednje

škole prekinula školovanje, te da je **naknada za ovaj vid nematerijalne štete** dosuđena od strane prvostepenog suda u jedinstvenom iznosu od 20.000,00 KM **pravična**, te da se sa ovim vidom naknade nematerijalne štete može kumulirati još jedino naknada na ime duševnih bolova zbog smanjenja životne sposobnosti i za ovaj vid nematerijalne štete. Tako je prvostepeni sud utvrdio pravičnu naknadu i po ovom osnovu u iznosu od 6.500,00 KM.

(*Presuda Vijeća Apelacionog odjeljenja Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine, broj: S1 1 K 012024 15 Krž od 29.02.2016. god.*)

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Optuženi je u mjesecu julu 1993. godine, za vrijeme oružanih sukoba, u dva navrata svojim automobilom dolazio do kuće oštećene, u kojoj je ona živjela sa svojom malodobnom kćerkom, te je oba puta, prijeteći joj vatrenim oružjem, prinudio da uđe u njegov automobil, te nakon što bi se odvezli **oba puta izvršio silovanje nad oštećenom**.

Prvostepeno vijeće je usvojilo imovinskopopravni zahtjev oštećene "A", te je optuženog Savić Slavka obavezalo da oštećenoj na ime naknade nematerijalne štete isplati **ukupan iznos od 30.000,00 KM** i to na ime:

- duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iznos od 16.000,00 KM;
- duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti iznos od 14.000,00 KM.

Iz obrazloženja:

Prijedlog za ostvarivanje imovinskopopravnog zahtjeva

Oštećena je postavila opredijeljeni imovinskopopravni zahtjev, u kojem predlaže da sud isti usvoji, te da obaveže optuženog da joj isplati **ukupan iznos od 30.000,00 KM**.

Ukupan iznos se odnosio na jedinstveno postavljenu nematerijalnu štetu koja kompenzira određene vidove štete, i to: na ime pretrpljenog straha iznos od 6.000,00 KM, na ime duševnih i fizičkih bolova, povrede prava ličnosti, dostojanstva ličnosti i morala ličnosti mučenjem, nečovječnim i ponižavajućim postupanjem iznos od 20.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenja opće životne sposobnosti iznos od 14.000,00 KM, koji iznos je sud usvojio na gore istaknuti način.

Dokazi

Pri odlučivanju Vijeće je prevashodno imalo u vidu nalaz i mišljenje vještakinje, koji je ista sačinila nakon izvršenog uvida u medicinsku dokumentaciju oštećene, te izvršenog pregleda nad oštećenom. Vještakinja je utvrdila da je oštećena trpjela **duševne bolove** jakog i srednjeg intenziteta cijeli period od maja 1993. godine do oktobra 1995. godine, duševne bolove od srednjeg do blažeg intenziteta u periodu od 5 godina (zbog psihičkih posljedica kombinirane torture i liječenja), dok su duševni bolovi blažeg intenziteta prisutni trajno. Pritom je kod oštećene bio prisutan **strah** jakog intenziteta u trajanju od 2 mjeseca (period kada je silovana), strah srednjeg intenziteta u trajanju od 2 i po godine, a strah blažeg intenziteta je trajao povremeno.

Opća životna sposobnost oštećene je umanjena za **25% trajno**, zbog trajnih promjena ličnosti i nakon katastrofalnog doživljaja i razvoja komorbiditetne depresije. Vještakinja je objasnila da umanjena opća životna sposobnost uključuje efikasnost u kognitivnom ili psihičkom funkcioniranju osobe u svim aspektima života, u smislu da je brzina pamćenja oštećene, kognitivnog sjećanja, koncentracije, učenja, usporenija i oštećenija, pri čemu su primarne intelektualne i psihičke sposobnosti oštećene sada umanjene.

Vještakinja je zaključila da je kod oštećene **izmijenjen raniji sistem vrijednosti**, te da prema ocjeni vještakinje, iako je oštećena imala i drugih traumatičnih događaja, ovaj je za nju bio najteži, zbog čega "bagateliše", tj. potiskuje ostale događaje u svojoj percepciji.

Odluka o naknadi nematerijalne štete i visini naknade

Vijeće je našlo da oštećena u osnovi ima pravo na naknadu nematerijalne štete zbog pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iz člana 202. ZOO, koja naknada se dosuđuje u jedinstvenom iznosu, a sa ovom naknadom može se kumulirati još jedino naknada na ime duševnih bolova zbog smanjenja životne sposobnosti.

Kada je u pitanju naknada štete na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti, koja u sebi (...) kumulira i pretrpljeni strah, Vijeće je našlo da je oštećena radnjama optuženog navedenim u izreci ove presude **dovedena u stanje potčinjenosti**, te je optuženi prisilio na kažnjivu obljudbu, uslijed čega je oštećena trpjela duševne bolove.

Vijeće je također zaključilo da je, imajući u vidu da je silovanje izvršeno u ratu, te protek vremena od inkriminisanih događaja, a kako je to navela i vještakinja, teško napraviti oštru distinkciju koliko su dana bili jaki bolovi, koliko su dana bili srednji, odnosno da je ta procjena moguća aproksimativno. Naime, kako je to vještakinja navela, može se pretpostaviti da su jaki duševni bolovi bili kad je oštećena, prema vlastitoj percepciji, bila neposredno životno ugrožena (prilikom prvog i drugog

silovanja, te treći put kad je optuženi dolazio), pri čemu se opravdano može pretpostaviti da je **veći broj dana oštećena trpjela duševne bolove srednjeg intenziteta** nego duševne bolove jakog intenziteta.

Prilikom primjene kriterija, Vijeće je posebno cijenilo da, u skladu sa praksom Vrhovnog suda FBiH, "Orijentacioni kriteriji Vrhovnog suda FBiH nisu matematička formula koja pukim automatizmom služi za utvrđivanje i izračunavanje pravične novčane naknade, jer odlučivanje o iznosu nematerijalne štete jeste suđenje u kojem se primjenjuje pravni standard pravičnosti pri odmjeravanju novčane odštete". Stoga, Vijeće je, na ime naknade štete nastale uslijed pretrpljenih **duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti**, odredilo kao **pravičnu naknadu iznos od 16.000,00 KM**, koji u sebi **supsumira i naknadu za pretrpljeni strah**, pritom imajući u vidu nalaz i mišljenje vještakinje u tom pogledu.

Također, prilikom odmjeravanja visine pravične naknade, Vijeće je imalo u vidu **trajne posljedice ovog krivičnog djela**, koje su, prema nalazu vještakinje (kako pismenom, tako i usmenom izlaganju), umanjile opću životnu sposobnost oštećene za 25% trajno, a što se ogleda u činjenici da su brzina pamćenja oštećene, kognitivnog sjećanja, koncentracije, učenja, kao i njene primarne intelektualne i psihičke sposobnosti usporenije i oštećenije, zbog čega je određena naknada za ovaj vid štete (**duševni bolovi zbog smanjenja životne aktivnosti**) u **iznosu od 14.000,00 KM (...)**.

Slijedom navedenog, Vijeće je na naprijed opisani način djelimično usvojilo imovinskopravni zahtjev oštećene, pri čemu **nije usvojilo imovinskopravni zahtjev u dijelu koji se odnosi na pretrpljeni strah** (s obzirom da naknada na ime duševnih bolova zbog povrede prava ličnosti supsumira i pretrpljeni strah), te na ime duševnih bolova zbog povrede prava ličnosti dodijelio iznos od 16.000,00 KM, nalazeći da isti predstavlja pravičnu naknadu.

Vijeće nalazi da se obeštećenjem žrtve krivičnog djela, kao što je to učinjeno u konkretnom slučaju, uspostavlja **princip društvene pravde**. Sa sociološkog stanovišta princip obeštećenja žrtve bi trebao imati istu važnost kao i princip kažnjavanja, kao vid društvene reakcije na kriminogenu djelatnost. Naime, svrha suđenja ne smije ostati samo na represiji prema počiniocu krivičnog djela, nego mora težiti potpunom uspostavljanju stanja koje je narušeno krivičnim djelom.

(Presuda Prvostepenog vijeća Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine, broj S11K017213 14 Kri od 29.06.2015. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Žalbeni osnov u skladu sa članom 297., stav 1., i članom 300. ZKP BiH – Odluka o imovinskopravnom zahtjevu

Apelaciono vijeće je žalbu braniteljice optuženog Slavka Savića odbilo kao neosnovanu i u cijelosti **potvrđilo prvostepenu presudu**.

Razmatrajući žalbene **prigovore odbrane** da se odluka o imovinskopravnom zahtjevu temelji na nalazu i mišljenju vještakinje kao nezakonitom dokazu – Apelaciono vijeće smatra da je prvostepeni sud samo iskoristio obrazloženje i mišljenje vještakinje u mjeri u kojoj je to prema odredbama ZKP-a BiH i dozvoljeno, dok je zaključak o činjenicama koje je uz pomoć vještakinje utvrdio donio samostalno, ocjenom svih relevantnih provedenih dokaza, a što u potpunosti podržava i ovo Vijeće.

U konkretnom slučaju, a kada je u pitanju prigovor odbrane koji se tiče predmetnog nalaza i mišljenja, Apelaciono vijeće je posebno imalo u vidu činjenicu da je riječ o dugogodišnjoj sudske vještakinji, iskusnoj profesorici fakulteta, doktorici medicinskih nauka, koja svoj nalaz i mišljenje zasniva na pravilima struke. Stoga, sasvim su **proizvoljne i neutemeljene tvrdnje žalbe** u pogledu vremenskog perioda koji je vještakinji potreban za stručnu ocjenu određene osobe, u konkretnom slučaju oštećene, te vremenskog perioda nakon kojeg je vještakinja iznijela svoj nalaz i mišljenje.

(...) Apelaciono vijeće u potpunosti **podržava zaključak prvostepenog vijeća**, zauzet u pogledu prigovora odbrane da **vještačenje** koje je obavljeno na zahtjev oštećene, samo zbog te činjenice, **nije nezakonito**. Po ocjeni ovog vijeća, činjenica što je vještakinja medicinske struke angažovana od strane oštećene nije bila takvog značaja da bi uticala na donošenje drugačije odluke. Pri tome valja naglasiti da iz podataka u spisu, pored već navedenog, proizilazi i to da je vještakinja pozvana na glavni pretres na kome je neposredno saslušana i tom prilikom dala detaljno obrazloženje nalaza i mišljenja, te bila podvrgnuta ne samo direktnom, nego i unakrsnom ispitivanju, kojom prilikom je odgovorila i na sva postavljena pitanja odbrane i suda.

(...) Pored toga valja istaći da je bez obzira na vidove nematerijalne štete kako su postavljeni u imovinskopravnom zahtjevu prvostepeno vijeće prilikom donošenja odluke pravilno uzelo u obzir samo one vidove nematerijalne štete koji su propisani odredbama člana 200. i 202. ZOO, te je, po mišljenju ovog vijeća, **nalaz i mišljenje vještakinje pravilno ocijenilo objektivnim i stručnim**, zbog čega se primjedbe žalbe u vezi s tim ukazuju neutemeljenim i neosnovanim.

(Presuda Vijeća Apelacionog odjeljenja Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 1 K 017213 15 Krž od 24.11.2015. god.)

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Optuženi su 1994. godine, tokom jedne noći, prema oštećenoj "D-1", njenom sinu i trećem licu u njihovim kućama izvršili krivično djelo nasilničkog ponašanja, te su iste, odjeveni u uniforme i naoružani, odveli iz njihove kuće. Optuženi su potom **naizmjenično vršili silovanje nad oštećenom** (član 22. KZ SFRJ – saizvršilaštvo), te tjerali i treće lice na seksualni odnos sa oštećenom.

Sud je obavezao optužene Vojić Adila i Mešić Bekira da oštećenoj na ime naknade nematerijalne štete u pogledu imovinskopravnog zahtjeva **solidarno isplate iznos od 28.000,00 KM**, koji se odnosi na naknadu za pretrpljene duševne bolove zbog smanjenja životne aktivnosti, dok se sa preostalom dijelom imovinskopravnog zahtjeva oštećena upućuje na parnični postupak.

Iz obrazloženja:

Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva

Oštećena je u imovinskopravnom zahtjevu potraživala na ime naknade nematerijalne štete prouzrokovane krivičnim djelom **ukupan iznos od 62.000,00 KM** (kumulativni iznos jedinstvene nematerijalne štete), koji obuhvata sljedeće vidove štete: na ime pretrpljenog straha, fizičkih i duševnih bolova zbog povrede slobode, dostojanstva, morala i prava ličnosti iznos od 20.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenja opće životne sposobnosti iznos od 42.000,00 KM.

Dokazi

Pismeni nalaz vještaka je sačinjen **na okolnost uticaja i posljedica po ličnost oštećene**, njeno psihofizičko zdravlje, mogućnost reprodukovanja inkriminisanih događaja, njenu seksualnost, te duševno stanje – opću životnu funkcionalnost, kao i okolnost da li je oštećena uslijed navedenog događaja pretrpjela duševnu bol, te ukoliko jeste, koji stepen duševne боли, da li je došlo do unakaženosti, naruženosti, psihičke i fizičke boli kod oštećene, odnosno umanjenja opće životne sposobnosti uslijed inkriminisanog događaja, te ukoliko jeste u kojem stepenu i obimu.

U nalazu i mišljenju vještaka je navedeno da je u toku pregleda **ustanovljeno postojanje poremećaja na strani oštećene**, sa svim kardinalnim simptomima koji se navode za postavljanje tih dijagnoza prema Međunarodnoj klasifikaciji bolesti MKB10. Također, u nalazu je navedeno da je u vrijeme inkriminisanog događaja oštećena trpjela niz neugodnih osjećanja, kao što su strah,

beznađe, bespomoćnost, nelagoda, fizička bol, zaprepaštenost, ojađenost, posramljenost i poniženost, zbog čega je trpjela **duševnu bol i patnju** tokom cijelog perioda tog događaja, a i kasnije, te je pretrpjela i **fizičku bol**. Utvrđeno umanjenje opće životne aktivnosti na strani oštećene je **u procentu od 60%**.

Odluka o naknadi nematerijalne štete i visini naknade

Pri odlučivanju o osnovanosti imovinskopravnog zahtjeva, Vijeće je prevashodno imalo u vidu nalaz i mišljenje vještaka, koji je isti sačinio nakon izvršenog uvida u medicinsku dokumentaciju oštećene, te izvršenog pregleda nad oštećenom, pri čemu je Vijeće imalo u vidu i navode koje je vještak iznio neposredno na glavnom pretresu, kojom prilikom je i unakrsno ispitan od strane branilaca optuženih, kao i navode iz iskaza oštećene na ovu okolnost, te određenu medicinsku dokumentaciju.

Iako je Vijeće smatralo nespornim da je **oštećena uslijed navedenog događaja pretrpjela strah, fizičke bolove, odnosno duševne bolove** zbog povrede slobode i prava ličnosti, što ista i navodi u svom iskazu, odnosno da je uslijed radnji optuženih i trećeg lica dovedena u stanje potčinjenosti i prinuđena na kažnjivu obljubu, Vijeće nalazi da **vještak nije precizirao trajanje straha, niti ovih bolova, niti njihov intenzitet**, a što je, u skladu sa odredbama ZOO (kao *lex specialis* zakona u ovom kontekstu), te Orientacionim kriterijima Vrhovnog suda FBiH, potrebno u cilju donošenja pravilne i pravične odluke po ovom osnovu, a što Vijeće nije moglo utvrđivati po slobodnoj ocjeni.

Naime, Vijeće smatra neophodnim naglasiti da je pri odlučivanju vodilo računa da novčana (materijalna) satisfakcija postoji kad povreda prava ličnosti (povreda časti, ugleda, slobode, naruženost, smanjenje životne aktivnosti i sl.) uzrokuje fizičke i duševne bolove, kao i strah, a Sud ocijeni prema okolnostima slučaja da jačina bolova i straha (što u konkretnom slučaju nije utvrđeno nalazom vještaka) to opravdavaju, te dosudi oštećenom pravičnu novčanu naknadu. Karakteristika je novčane satisfakcije ta da se ona može dosuditi **samo ako su fizički i duševni bolovi i strah u uzročnoj vezi s povredom prava ličnosti**, što znači da se u tom slučaju radi o kumuliranoj satisfakciji.

Vijeće naglašava da je u odnosu na primjenu kriterija imalo u vidu da se isti primjenjuju na sve parnične postupke za naknadu nematerijalne štete (kakav je postupak po prirodi *adhezioni*, po prijedlogu za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva), koji kriteriji (*inter alia*) preciziraju: iznose za utvrđivanje visine naknade za pretrpljene fizičke bolove – po danima, pravičnu novčanu naknadu za pretrpljeni strah, iznose za utvrđivanje visine naknade zbog smanjenja životne aktivnosti.

Stoga, imajući u vidu navedene standarde, kao i nedostatke nalaza i mišljenja u pogledu preciziranja trajanja i intenziteta pretrpljenog straha, fizičkih i duševnih bolova koji su u uzročnoj vezi sa povredom prava ličnosti, te nepostojanje drugih izvedenih dokaza u tom pogledu, **Vijeće nije moglo na precizan, niti na pouzdan način utvrditi iznos pravične novčane naknade po ovom osnovu**, zbog čega nije usvojilo precizirani imovinskopravni zahtjev oštećene po tom osnovu, odnosno u tom dijelu imovinskopravnog zahtjeva je oštećenu **uputilo na parnični postupak**.

Vijeće konstatiše da je pri odlučivanju, s obzirom da je **našlo osnovanim samo potraživanje na ime duševnih bolova zbog umanjenja opće životne sposobnosti**, bilo ograničeno visinom postavljenog preciziranog imovinskopravnog zahtjeva oštećene u tom pogledu.

Kako je u izvršenju silovanja nad oštećenom osim optuženih **učestvovalo i treće lice**, koje nije obuhvaćeno predmetnom optužnicom, Vijeće je našlo da optuženi u ovom postupku imaju, u skladu sa odredbama člana 206. stav 1. ZOO, **solidarno snositi 2/3 ukupnog iznosa** potraživanog iznosa nematerijalne štete od 42.000,00 KM, i to na ime duševnih bolova oštećene zbog umanjenja opće životne aktivnosti u procentu od 60%.

(Presuda Prvostepenog vijeća Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine,
broj: S1 1 K 012506 15 Krl od 16.03.2016. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Apelaciono vijeće je u cijelosti **potvrdilo prvostepenu presudu** u dijelu u kojem je usvojen imovinskopravni zahtjev oštećene.

Apelaciono vijeće smatra da je **prvostepeni sud pravilno postupio** i kada je, prilikom odmjeravanja visine pravične naknade za duševne bolove zbog povrede slobode ili prava ličnosti, u obzir uzeo činjenice koje je po pitanju trajnih posljedica predmetnog krivičnog djela ustanovio vještak, a prema kojem su iste trajno umanjile opštu životnu sposobnost oštećene za 60%.

Iz obrazloženja:

Relevantnost predmetnog nalaza koji je sačinjen od strane kvalifikovanog vještaka neuropsihijatra u skladu sa pravilima nauke i struke je bitna sa aspekta utvrđivanja sposobnosti oštećene kod koje je utvrđena **trajna promjena ličnosti** sa masivno izraženim trajnim simptomima da reprodukuje navedeni događaj, ali i sa aspekta utvrđivanja životne sposobnosti oštećene i koliko je predmetni događaj doprinio umanjenju iste. Utvrđivanje navedenih okolnosti je **veoma bitno i u kontekstu imovinskopravnog zahtjeva oštećene**, zbog čega je u cijelosti neosnovan prigovor odbrane o irelevantnosti predmetnog nalaza.

Prvostepeni sud je također u pobijanoj presudi dao odgovor na isticani prigovor da umanjenje životne aktivnosti oštećene nije isključivo izazvano aktuelnim događajem, u vezi s čim je (op.a. u pobijanoj presudi) navedeno: “*(...) lako je tačno da je oštećena prije inkriminisanog događaja doživjela i druge traumatične događaje, koji se odnose na zlostavljanje od strane I.H., što je ista opisala u svom iskazu, kao i zlostavljanje od drugih saizvršioca koji su sa optuženima pravosnažno osuđeni presudom Okružnog vojnog suda u Bihaću broj: IK-225/94 od 08.06.1994. godine, Vijeće nalazi istinitim i pouzdanim tvrdnjem vještaka da je oštećena upravo uslijed navedenog događaja kao osoba ‘potpuno uništena’. Činjenica da oštećena nije vještaku prilikom pregleda spominjala druge događaje koji su joj se prije silovanja za koje se optuženi terete događali, kako to ovo Vijeće nalazi, upravo govori o dubini njene psihičke traume uslijed navedenog događaja, odnosno činjenici da su drugi događaji u njenoj svijesti u određenoj mjeri ‘bagatelisani’.*”

Također, i sama naredba tužioca za vještačenje koje je vršio vještak medicinske struke je glasila na utvrđivanje da li je došlo do umanjenja životne sposobnosti, *a naročito kao posljedica ovog inkriminisanog događaja*, i ako jeste u kojoj mjeri, tako da je potpuno jasno da je riječ o **posljedicama uzrokovanim isključivo radnjama optuženih**, a ne drugih, niti posljedicama ranijih napada na oštećenu, u vezi s čim je dato jasno i konkretno obrazloženje koje prihvata i ovo vijeće, uključujući i sva utvrđenja prvostepene presude u cijelosti u vezi s tim.

(Presuda Vijeća Apelacionog odjeljenja Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine, broj: S1 1 K 012506 16 Krž od 01.12.2016. god.)

IV

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Napomena: Predmet se nalazi pred Apelacionim vijećem u postupku po žalbi.

Optuženi je oglašen krivim što je za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini i oružanog sukoba između VRS i HVO, u periodu od početka maja 1992. godine do kraja septembra 1993. godine, u svojstvu komandira brigade HVO-a, postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava, tako što je sam ili zajedno sa drugim, njemu poznatim pripadnicima HVO-a, učestvovao u **silo-vanjima, mučenju i nečovječnom postupanju**.

Sud je **djelimično usvojio imovinskopravne zahtjeve oštećene M.T.B. i oštećene "S4"**, pa je optuženi obavezan da:

- oštećenoj M.T.B., na ime naknade nematerijalne štete, isplati **ukupan iznos od 20.000,00 KM**, od čega na ime duševnih bolova zbog smanjenja opće životne aktivnosti iznos od 7.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iznos od 13.000,00 KM;
- oštećenoj "S4", na ime naknade nematerijalne štete, isplati **ukupan iznos od 15.000,00 KM**, od čega na ime duševnih bolova zbog smanjenja opće životne aktivnosti iznos od 8.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iznos od 7.000,00 KM, dok je u preostalom dijelu postavljenog imovinskopravnog zahtjeva oštećene uputio na parnicu.

Također, sud je **u potpunosti usvojio imovinskopravni zahtjev oštećene "S5"**, pa je optuženi obavezan da:

- oštećenoj "S5", na ime naknade nematerijalne štete, isplati **ukupan iznos od 25.000,00 KM**, od čega na ime duševnih bolova zbog smanjenja opće životne aktivnosti iznos od 10.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iznos od 15.000,00 KM.

Iz obrazloženja:

Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva

Imajući u vidu nalaz i mišljenje vještaka, oštećene su dostavile prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva, te je:

- 1) **oštećena M.T.B.** odredila visinu imovinskopravnog zahtjeva na **ukupno 30.000,00 KM**, od čega na ime duševnih bolova, pretrpljenog straha zbog

povrede slobode, prava ličnosti, dostojanstva i morala ličnosti iznos od 15.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenja životne sposobnosti iznos od 15.000,00 KM;

- 2) **oštećena "S4"** odredila visinu imovinskopopravnog zahtjeva na **ukupno 45.000,00 KM**, od čega na ime duševnih bolova, pretrpljenog straha zbog povrede slobode, prava ličnosti, dostojanstva i morala ličnosti iznos od 15.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenja životne sposobnosti iznos od 30.000,00 KM;
- 3) **oštećena "S5"** odredila visinu imovinskopopravnog zahtjeva na **ukupno 25.000,00 KM**, od čega na ime duševnih bolova, pretrpljenog straha zbog povrede slobode, prava ličnosti, dostojanstva i morala ličnosti iznos od 15.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenja životne sposobnosti iznos od 10.000,00 KM.

Dokazi

U nalazu i mišljenju vještakinje za **oštećenu M.T.B.** je utvrđeno da je ista uslijed kombinirane (seksualne) torture **razvila simptome hroničnog PTSP-a.³** Navedeni simptomi su smanjili opću životnu sposobnost u procentu od **25% trajno**. Vještakinja je navela i da je oštećena pretrpjela **duševne bolove** jakog intenziteta u trajanju od mjesec dana, potom srednjeg intenziteta u trajanju od tri mjeseca, kao i da zbog razvoja hroničnog PTSP-a, uzročno-posljedično povezanog sa seksualnom torturom, **trpi trajno duševne bolove**, od blažeg do srednjeg intenziteta zbog umanjenja opće životne sposobnosti. Također, oštećena je trpjela **strah** jakog intenziteta tokom zatočenja i torture, sve do dolaska na slobodnu teritoriju u trajanju od jednog dana, zbog neposredne životne ugroženosti, a nakon toga, strah srednjeg do jakog intenziteta u trajanju od dva mjeseca, zbog posljedica seksualne torture (trudnoće i prekida trudnoće), kao i strepnje za život supruga, koji je bio zatočen dva mjeseca.

Za **oštećenu "S4"** vještakinja je u svom mišljenju i zaključku iznijela da je oštećena, uzročno-posljedično sa inkriminisanim događajima, izvan uobičajenog ljudskog iskustva, uslijed fizičke, psihološke i kombinirane (seksualne) torture također **razvila simptome hroničnog PTSP-a**, a što se manifestuje simptomima ponovnog proživljavanja stresnog događaja na emocionalnom, kognitivnom i ponašajnom planu, izbjegavanjem svih situacija koje oštećenu podsjećaju na traumatsko iskustvo, hiperpobuđenjem (tvrdokorni poremećaj spavanja i naglašena anksioznost), socijalnim povlačenjem, uz intenzivne *flash back* fenomene, što je slično akutnoj shizofrenoj epizodi (F20 shizofrenija), otkada je oštećena na antipsihotičnoj terapiji. Navedeni simptomi (kod oštećene) smanjuju opću životnu sposobnost u procentu od **35% trajno**. Vještakinja je navela i da je oštećena pretrpjela **duševne bolove** jakog intenziteta u trajanju od osam mjeseci, potom srednjeg intenziteta u trajanju od sedam mjeseci, kao i da zbog razvoja trajne promjene ličnosti nakon katastrofalnog doživljaja torture, nakon hroničnog PTSP-a, uz

3 (...) a što se manifestuje simptomima ponovnog proživljavanja traumatskog doživljaja kroz nametajuća sjećanja, sa pratećim negativnim emocijama i porastom anksioznosti, izbjegavanjem svih situacija koje oštećenu podsjećaju na traumatsko iskustvo, uključujući i otpor, izbjegavanje i negativan emocionalni odnos prema seksualnosti, te hiperpobuđenjem, kroz porast anksioznosti i uporne nesanice.

komorbiditetni depresivni poremećaj oštećena trpi duševne bolove **trajno**, zbog umanjenja opće životne sposobnosti od slabijeg do srednjeg intenziteta. Utvrđeno je da je oštećena pretrpjela **strah** jakog intenziteta tokom petnaest mjeseci zatočenja, zbog životne ugroženosti, a u periodu boravka u svojoj kući strah srednjeg intenziteta u trajanju od dvije godine, zbog mogućnosti ponovnog zatočenja.

Nakon provedenog vještačenja **oštećene "S5"**, vještakinja je navela da svjedokinja ne posjeduje medicinsku dokumentaciju, ali da su kod iste **prisutni znaci trajne promjene ličnosti** nakon katastrofalnog doživljaja, što se na kliničkom stanju manifestuje nepovjerenjem u socijalnom okruženju, uz socijalno povlačenje, osjećajem praznine i beznađa, otuđenosti, uz razvoj komorbiditetnog depresivnog poremećaja; sadašnja epizoda odgovara umjerenoj depresiji, dok navedeni simptomi umanjuju opću životnu sposobnost oštećene u procentu od **25% trajno**. Oštećena je trpjela **duševne bolove** jakog intenziteta u ukupnom trajanju od dva mjeseca, srednjeg intenziteta u trajanju od tri mjeseca, te zbog razvoja trajne promjene ličnosti, oštećena trpi duševne bolove od slabijeg do srednjeg intenziteta zbog smanjenja opće životne sposobnosti **trajno**. Oštećena je trpjela **strah** jakog intenziteta u ukupnom trajanju od mjesec dana, a strah srednjeg intenziteta u ukupnom trajanju od dva mjeseca.

Odluka o naknadi nematerijalne štete i visini naknade

(...) Kod krivičnih djela protiv dostojanstva ličnosti i morala **pravo na novčanu satisfakciju daje sama krivična presuda**,⁴ pri čemu parnični sud (koja ovlaštenja pripadaju i ovom суду u krivičnom postupku) treba utvrditi postojanje nematerijalne štete, tj. pretrpljenih duševnih bolova i straha kao posljedice krivičnog djela o kojem je riječ, te visinu (svotu) naknade.

Vijeće je, na osnovu dostavljenih i obrazloženih nalaza i mišljenja vještakinje (...) zaključilo da su kod oštećenih, uslijed učinjenog krivičnog djela, **registrovani simptomi trajne promjene ličnosti** nakon katastrofalnih doživljaja uzrokovanih kombiniranom torturom, da iste boluju od hroničnog PTSP-a, povratne depresije uzrokovane doživljenom torturom, a oštećena "S4", pored navedenog, i od shizofrenije.

Vijeće je pri odlučivanju imalo u vidu da je u spis, kao prilog nalaza i mišljenja vještakinje, uložena **medicinska dokumentacija** (za oštećenu M.T.B.), a koja je dostavljena i odbrani, iz koje je vidljivo da je oštećena, posljedicom silovanja, ostala u drugom stanju, te da je nakon toga izvršila abortus, dok za oštećene "S4" i "S5" sud nije imao medicinsku dokumentaciju (...) koja se odnosi na posljedice silovanja koje su iste pretrpjele, a koje trpe i danas, u vezi čega je Vijeće imalo u vidu činjenicu da se **većina žrtava silovanja nikada ne javi na pregled**.⁵

4 Vilim Gorenc, ZOO s komentarom, 1998. godina, str. 287.

5 Stav iz [pričekane] prvostepene presude Suda BiH, broj S1 1 K 019771 16 Kri od 06.10.2016. godine, par. 284

Stoga, imajući u vidu postavljene imovinskopravne zahtjeve, te činjenicu da je Vijeće utvrdilo da su oštećene uslijed krivičnog djela učinjenog od strane optuženog pretrpjele značajnu štetu (...), Vijeće je djelimično usvojilo postavljene imovinskopravne zahtjeve oštećene M.T.B. i "S4", a u potpunosti postavljeni imovinskopravni zahtjev oštećene "S5", u ukupnim iznosima kako je to navedeno u izreci presude, nalazeći da isti **jedinstveni iznosi** predstavljaju **pravične naknade** za oštećene.

U vezi navedenog, Vijeće naglašava da je razlog zbog kojeg **nije u potpunosti dosudilo traženi iznos** nematerijalne štete **oštećenoj M.T.B.** taj što je vještakinja u svom nalazu i mišljenju navela da je ista trpjela strah srednjeg do jakog intenziteta u trajanju od dva mjeseca, zbog posljedica seksualne torture (trudnoće i prekida trudnoće), kao i strepnje za život supruga koji je bio zatočen u trajanju od dva mjeseca, a što **nisu posljedice uzrokovane direktnim ili umišljajnim radnjama optuženog**, odnosno optuženom se na teret ne stavlja drugo stanje oštećene, kao ni zatočenje njenog muža. Kada je u pitanju djelimično dosuđenje postavljenog imovinskopravnog zahtjeva oštećene "S4", Vijeće podsjeća na činjenicu da je vještakinja u svom nalazu i mišljenju istakla da je oštećena pretrpjela strah jakog intenziteta tokom petnaest mjeseci zatočenja, zbog životne ugroženosti, a u periodu boravka u svojoj kući strah srednjeg intenziteta, zbog mogućnosti ponovnog zatočenja u trajanju od dvije godine, **koje radnje se također optuženom ne stavlju na teret**, odnosno isti oštećenu nije lično držao u zatočeništvu petnaest mjeseci, zbog čega Vijeće **nije ni moglo oštećenoj "S4" dodijeliti traženi iznos nematerijalne štete**.

Pri određivanju visine novčanih naknada na ime nematerijalne štete Vijeće je imalo u vidu i Orijentacione kriterije i iznose za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete, koje je razmatralo i prihvatiло Građansko odjeljenje Vrhovnog suda FBiH na sjednici održanoj dana 27.01.2016. godine.

Vijeće je na ime naknade uslijed pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti, (oštećenim) **odredilo kao pravične naknade** (u izreci navedene) iznose, **koji u sebi sadrže i naknadu za pretrpljeni strah**, pritom imajući u vidu nalaze i mišljenja vještakinje, kao i iskaze oštećenih. Slijedom navedenog Vijeće je (...) **imovinskopravni zahtjev oštećene "S5" usvojilo u potpunosti, imajući u vidu broj silovanja koje je nad istom počinio optuženi**.

(Presuda Prvostepenog vijeća Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine, broj: S1 1 K 020032 15 Kri od 09.12.2016. god.)

KRIVIČNO DJELO RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 172. STAV 1. TAČKA G) (SILOVANJE), U VEZI SA ČLANOM 180. STAV 1. KZ BIH / ČLAN 198. ZKP BIH / ČLAN 200. I 202. ZOO

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Napomena: Predmet je u vrijeme izrade publikacije pred Apelacionim vijećem u postupku po žalbi.

Optuženi je u mjesecu julu/augustu 1992. godine, za vrijeme oružanih sukoba, došao vozilom do kuće oštećene, u kojoj je ona živjela sa svojom djecom, te ju je prinudio da sa njim ode u šupu, gdje je **izvršio silovanje nad oštećenom**, iako je bila u drugom stanju, prijetivši njoj i njenoj djeci nakon toga smrću, da bi u narednom periodu optuženi u nekoliko navrata dolazio u kuću oštećene u kojoj je **najmanje jednom ponovo izvršio silovanje** nad oštećenom.

Prvostepeno vijeće je djelimično usvojilo imovinskopravni zahtjev oštećene "S-1", te je optuženog obvezalo da oštećenoj na ime naknade nematerijalne štete isplati **ukupan iznos od 40.000,00 KM** i to na ime:

- duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iznos od 15.000,00 KM;
- duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti iznos od 25.000,00 KM.

Iz obrazloženja:

Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva

U svom prijedlogu, a sukladno nalazu i mišljenju vještaka, oštećena je precizirala visinu imovinskopravnog zahtjeva na način da je navela da se radi o **ukupnom iznosu od 66.000,00 KM** (kumulativni iznos jedinstvene nematerijalne štete), koji obuhvata sljedeće vidove štete: na ime pretpljenog

straha, pretrpljenih fizičkih bolova i duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti iznos od 26.000,00 KM, te na ime duševnih bolova zbog umanjenja životne sposobnosti iznos od 40.000,00 KM.

Dokazi

Vještak je dao mišljenje da je oštećena zbog opisanih duševnih bolesti, povrede ugleda i časti, povrede slobode, prava i dostojanstva, te umanjenja životne aktivnosti trpjela **duševnu bol** jakog intenziteta tri mjeseca, srednjeg intenziteta osam mjeseci i nakon toga blagog intenziteta **trajno**. Oštećena je trpjela **primarni strah** jakog, srednjeg i blagog intenziteta, kao emocionalnu reakciju na izravnu životnu ugroženost i opasnost u periodu od 08.04. do 12.08.1992. godine povremeno, a intenzitet se mijenjao zavisno od intenziteta stresora i neposredne životne opasnosti.

Kada je u pitanju **sekundarni strah**, vještak je utvrdio da je isti srednjeg intenziteta zbog lošeg somatskog i ginekološkog stanja (ugrožene trudnoće) bio prisutan šest mjeseci, ali da ne postoji medicinska dokumentacija koja bi potvrdila vrstu i težinu somatskih povreda nakon prisilnih seksualnih odnosa, fizičkog zlostavljanja i iznemoglosti. Međutim, po mišljenju vještaka realno je pretpostaviti da je oštećena učestalo trpjela **fizičku bol** jakog do slabog intenziteta u periodu zatočeništva.

Odluka o naknadi nematerijalne štete i visini naknade

Oštećena se izjasnila da ju je optuženi **silovao između jedan i tri puta**, ali je ostavila mogućnost da se to desilo i više puta, s obzirom da je u tom periodu u više navrata izvođena iz kuće i odvođena u poodmakloj trudnoći, da bi bila silovana od strane drugih lica, te da su čak na njoj gašene cigarete i da je tjerana da u takvom stanju pleše po stolovima, uslijed čega je i zadobila krvarenje.

S obzirom da je oštećena kao svjedokinja prilikom davanja svog iskaza opisala dva silovanja, to je Vijeće izvelo zaključak da je optuženi nad istom **izvršio najmanje dva silovanja**. Da su istiniti navodi oštećene svjedokinje, potvrdila je i svjedokinja "S-2" koja je izjavila da su svaku večer odvodili oštećenu, da ju je optuženi izvodio, te da se vraćala pred zoru. Izjavila je i da ju je optuženi *najviše silovao*. Kada bi se vratila kući, legla bi na pod, a i zbog poodmakle trudnoće je nakon silovanja krvarila.

Prihvatajući nalaz i mišljenje vještaka, Vijeće je zaključilo da su kod oštećene, uslijed učinjenja ovog krivičnog djela, registrovani **simptomi trajne promjene ličnosti** nakon katastrofalnih doživljaja uzrokovane kombiniranim torturom, da **boluje od hroničnog PTSP-a**, povratne depresije uzrokovane doživljenom traumom. Pritom je Vijeće imalo u vidu i navode iz iskaza vještaka da su ukupne traume koje je proživjela oštećena imale uticaja na posljedice koje su nastale kod iste, ali da je u tom smislu **trauma uzrokovana silovanjem bila dominantna**.

Vijeće je imalo u vidu postavljeni imovinskopravni zahtjev oštećene, nalaz i mišljenje vještaka, kao i iskaz oštećene, te činjenicu da je u periodu u kojem je oštećena bila izložena torturi, koji je trajao skoro četiri mjeseca, optuženi počinio silovanje najmanje dva puta u vremenskom intervalu od mjesec dana, te je utvrdilo da je oštećena uslijed krivičnog djela učinjenog od strane optuženog **pretrpjela značajnu štetu**, koja se ogleda u pretrpljenim duševnim bolovima, kao i preživljenom strahu, odnosno umanjenju životne aktivnosti trajno.

Stoga je Vijeće djelomično usvojilo postavljeni imovinskopravni zahtjev, te je pri određivanju visine novčane naknade na ime nematerijalne štete imalo u vidu i odredbe Orientacionih kriterija Vrhovnog suda FBiH.

(Presuda Vijeća Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 1 K 019771 16 Kri od 06.10.2016. god.)

KRIVIČNO DJELO RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142. STAV 1. KZ SFRJ (SILOVANJE) / ČLAN 108. STAV 3. ZKP RS / ČLAN 200. I 202. ZOO

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Napomena: Odlukom Vrhovnog suda Republike Srpske prvostepena presuda je bila ukinuta i predmet vraćen postupajućem суду na ponovno suđenje (zbog povrede prava na odbranu), no u ponovnom suđenju, pored jednake izrečene kazne, u presudi Okružnog suda u Doboju, broj 130 K 003666 16 K2 od 25.01.2017. godine, imovinskopravni zahtjev je usvojen u identičnom obliku.

Optuženi je za vrijeme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, kao pripadnik vojske, nalazeći se u radnoj obavezi u Civilnoj zaštiti, izvršio povredu ličnog dostojanstva oštećene, koja je bila raspoređena u radnu obavezu, tako što je u periodu jesen 1992. godine – zima 1993. godine, u jednom ugostiteljskom objektu, u više navrata u različite dane, **protiv njene volje izvršio obljudbu nad oštećenom – silovao je.**

Sud je obavezao optuženog da, po prijedlogu oštećene za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva za naknadu na ime nematerijalne štete, za pretrpljene duševne bolove zbog povrede prava i slobode ličnosti, ugleda i časti i zbog umanjenja opšte životne sposobnosti, oštećenoj isplati **iznos od 20.000,00 KM.**

Iz obrazloženja:

Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva

Oštećena je u prijedlogu za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva postavila visinu jedinstvenog iznosa nematerijalne štete, po svim vidovima za naknadu na ime nematerijalne štete, i to za pretrpljene fizičke bolove, pretrpljeni strah i za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja opšte životne sposobnosti, zbog povrede prava i slobode ličnosti, ugleda i časti, u **ukupnom iznosu od 50.000,00 KM.**

Dokazi

Naloženim vještačenjem je utvrđeno da je zarobljeništvo, zlostavljanje, silovanje, izbjeglištvo, razvod braka i rat kod oštećene dovelo do **hroničnog PTSP-a i depresije**, tj. do njenog poremećaja u socijalnom, radnom i životnom funkcionisanju, te je navedeno da seksualno zlostavljanje predstavlja najteže stresne situacije koje mogu da dovedu do jakog posttraumatskog poremećaja i promjena u strukturama ličnosti, pogotovo u ratnim zbivanjima kada se osoba nađe u tzv. egzistencijalnom strahu, u kakvom se oštećena i nalazila.

Iz nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra proizilazi da je kod oštećene zbog pretrpljenog straha, te nastanka PTSP-a došlo do pada radne aktivnosti, manjka snage i volje, smetnji u pamćenju, što je imalo za posljedicu umanjenje opšte životne sposobnosti za **10% trajno – zbog silovanja**, a umanjenje od **20% se odnosi na ukupno stanje oštećene**, te da je oštećena trpjela **bol** jakog intenziteta u toku silovanja više puta, **strah** – jak sekundarni u trajanju od 2 mjeseca, i **duševne patnje** zbog povrede prava i slobode ličnosti slabog intenziteta trajnog karaktera, zbog osjećaja sramote i stida.

Odluka o naknadi nematerijalne štete i visini naknade

Prilikom odlučivanja o osnovanosti imovinskopravnog zahtjeva Vijeće je imalo u vidu sve materijalne dokaze – **obimnu medicinsku dokumentaciju** za oštećenu, te je posebno cijenilo **nalaz i mišljenje vještaka**, gdje je konačne zaključke vještak iznio u usmenom nalazu i mišljenju na glavnom pretresu.

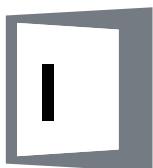
Budući da je **nematerijalna šteta koju je pretrpjela oštećena u uzročnoj vezi sa počinjenim krivičnim djelom** ratni zločin protiv civilnog stanovništva, za koje je optuženi oglašen krivim, sud je primjenom odredbe člana 200, stav 1. i 2. i člana 202. ZOO, te cijeneći značaj povrijeđenog dobra i svrhu naknade nematerijalne štete, a posebno da bi se ublažile posljedice nanesene krivičnim djelom, cijeneći da će se sa dosuđenim iznosom postići svrha djelimične satisfakcije za pričinjenu štetu, oštećenoj **na ime nematerijalne štete za sve vidove štete** konačno dosudio jedinstveni iznos u visini od 20.000,00 KM.

(Presuda Okružnog suda u Doboju, broj 13 O K 003666 16 K od 29.09.2016. god.)

Gradansko pravo

NAKNADA NEMATERIJALNE ŠTETE ZBOG SILOVANJA U TOKU RATA

Napomena: Vrhovni sud Republike Srpske je odbio reviziju izjavljenu protiv pravosnažne presude.

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Predmet spora u ovoj parnici je bio zahtjev tužiteljice A.K. da joj tuženi Republika Srpska i M.B. naknade nematerijalnu štetu pretrpljenu uslijed nad njom izvršenog krivičnog djela **silovanja**. Tužiteljica je dana 16.09.1995. godine silovana od strane drugotuženog u njenoj porodičnoj kući, i to u periodu ratnih dejstava na području gdje je živjela.

Tokom prvostepenog postupka u ovoj parnici utvrđeno je da je prvostepeni krivični sud presudom okriviljenog M.B. (tuženog u ovoj parnici) oglasio krivim što je dana 16.09.1995. godine izvršio obljubu nad oštećenom A.K. (tužiteljica u ovoj parnici), čime je počinio krivično djelo silovanja i istog osudio na kaznu zatvora.

Imajući u vidu nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke, tužiteljica je putem punomoćnika izvršila konačno preciziranje tužbenog zahtjeva, na način da istim potražuje da joj tuženi solidarno isplate **ukupan iznos od 46.000,00 KM**, od čega iznos od 8.000,00 KM na ime pretrpljenih fizičkih bolova, iznos od 8.000,00 KM na ime pretrpljenog straha, iznos od 20.000,00 KM na ime povrede časti i ugleda i iznos od 10.000,00 KM na ime umanjenja opšte životne aktivnosti.

Prvostepenom presudom obvezani su tuženi Republika Srpska i M.B. da tužiteljici A.K. na ime naknade nematerijalne štete za povrede koje je tužiteljica zadobila uslijed izvršenog krivičnog djela silovanja solidarno isplate potraživane iznose, i to na ime pretrpljenih fizičkih bolova i pretrpljenog straha **iznose od po 8.000,00 KM**, na ime povrede časti i ugleda **iznos od 20.000,00 KM** i na ime umanjenja životne aktivnosti **iznos od 10.000,00 KM**, odnosno **ukupan iznos od 46.000,00 KM**.

Tužiteljica je pretrpjela i **fizičke i psihičke bolove**, te i danas snosi posljedice koje je pretrpjela uslijed silovanja, a koje se posebno ogledaju u tegobama psihičke prirode.

U nalazu i mišljenju vještaka medicinske struke utvrđeno je da je tužiteljica trpjela jak **strah** u trajanju od 7 dana, strah srednjeg intenziteta 30 dana, a slabog intenziteta u trajanju od 120 dana, odnosno da je trpjela **duševnu bol** jakog intenziteta u trajanju 30 dana, srednjeg intenziteta 30 dana, a slabog intenziteta u trajanju od 120 dana. S obzirom na izražen strah, depresivno raspoloženje, nesanicu, strah za djecu i supruga, utvrđeno je da se kod tužiteljice razvio **PTSP hroničnog karaktera**.

Vještak je naveo i to da je štetni događaj ostavio teške posljedice na tužiteljicu u smislu psihičkih trauma i stresa, te da su **duševne patnje** kod nje **trajne**, no smatra da je radno sposobna obavljati dužnosti domaćice i jednostavnije fizičke poslove.

Iz obrazloženja:

(...) Budući da se radi o poremećaju koji spada u teška psihička oboljenja od kojega se tužiteljica i danas liječi, to znači da se **ne radi o definitivnom zdravstvenom stanju tužiteljice**.

Prilikom odlučivanja o visini naknade nematerijalne štete sud je naročito imao u vidu i to da je **krivično djelo počinjeno u porodičnoj kući** tužiteljice pred tužiteljičnim maloljetnim sinom, te da je sve uticalo na kvalitetu porodičnog i bračnog života tužiteljice, kao i na cjelokupno materijalno stanje njezine porodice, budući da su se ona i njezina porodica nakon počinjenog krivičnog djela morali preseliti u drugo mjesto. Tokom dokaznog postupka tužiteljska strana je na nedvojben način uspjela dokazati osnovanost tužbe i preciziranog tužbenog zahtjeva, te je sud obavezao tužene onako kako je to navedeno u izreci ove presude, a odlučujući o visini naknade nematerijalne štete **sud je imao u vidu okolnost i težinu slučaja**, jačinu bolova i straha koje je pretrpjela tužiteljica uslijed počinjenog krivičnog djela, kao i njihovo trajanje, te smatra da je svojom odlukom tužiteljici **dosudio pravičnu novčanu naknadu**.

(Presuda Osnovnog suda u Modrići, broj 86 O P 020507 11 P od 28.02.2013. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepenom presudom žalba tužene Republike Srbije je usvojena i prvostepena presuda **preinačena** u odnosu na ovu tuženu, tako da je u odnosu na tuženu RS u cjelini odbijen tužbeni zahtjev, dok je **u ostalom dijelu prvostepena presuda u potpunosti potvrđena**.

(Presuda Okružnog suda u Doboju, broj 86 O P 020507 13 Gž od 30.08.2013. god.)

Napomena: Nakon preinačenja nižestepenih presuda odlukom Vrhovnog suda Republike Srbije, dosuđujući dio u odnosu na počinitelja je ostao na snazi.

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Predmet spora u ovoj parnici je bio zahtjev tužiteljice C.N. da tuženi Federacija BiH i S.M., na ime naknade nematerijalne štete zbog posljedica izvršenog krivičnog djela **silovanja** počinjenog nad njom, koje je izvršio tuženi S.M. za vrijeme rata i ratnih dejstava, njoj i njenoj porodici solidarno naknade nematerijalnu štetu.

Tokom prvostepenog postupka u ovoj parnici utvrđeno je da je pravosnažnom krivičnom presudom optuženi S.M. (drugotuženi u ovoj parnici) oglašen krivim što je dana 17.06.1992. godine, kao pripadnik Teritorijalne odbrane Republike BiH, izvršio obljudbu nad oštećenom C.N. (prvotužiteljica u ovoj parnici), čime je počinio krivično djelo silovanja, zbog čega je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 2 godine i 6 mjeseci.

Prvostepenom presudom je tužbeni zahtjev tužitelja djelimično usvojen, na način da su tuženi Federacija BiH i S.M. obavezani da prvotužiteljici C.N. na ime naknade nematerijalne štete solidarno isplate **ukupan iznos od 18.000,00 KM**, od čega: na ime pretrpljenog straha **iznos od 5.000,00 KM**, na ime pretrpljenih duševnih bolova **iznos od 10.000,00 KM**, na ime povrede ugleda i časti **iznos od 3.000,00 KM**, dok je tužbeni zahtjev prvotužiteljice C.N. za naknadu štete zbog povrede slobode, duševnih bolova zbog umanjenja opšte životne aktivnosti, gubitka radne sposobnosti i pretrpljenih fizičkih bolova, kao i tužbeni zahtjev ostalih tužitelja, u cijelosti odbijen.

Iz obrazloženja:

Iz nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke proizlazi da je tužiteljica kao posljedicu izvršenja tog krivičnog djela pretrpjela **strah** jakog intenziteta koji je kod iste uticao na pojavu psihotičkih procesa, da je u vrijeme izvršenja krivičnog djela tužiteljica trpjela **fizičke bolove** srednjeg intenziteta, odnosno da su kod nje postojali duševni bolovi koji su se ogledali u duševnoj patnji, žalosti, potištenosti, da se radi o događaju koji je posebno težak za ženu, zbog čega je **duševna patnja dugotrajna**, te da će pojedini dijelovi te patnje ostati **doživotno**.

(Presuda Osnovnog suda u Banjoj Luci, broj 71 O P 047076 05 P od 10.08.2010. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepenom presudom, u odbijajućem dijelu djelimično je preinačena prvostepena presuda, tako što su tuženi obavezani da prvotužiteljici na ime naknade nematerijalne štete solidarno isplate **ukupan iznos od 32.000,00 KM**, od čega: na ime pretrpljenog fizičkog bola **iznos od 2.000,00 KM**, na ime pretrpljenog straha **iznos od 10.000,00 KM**, na ime pretrpljenih duševnih bolova **iznos od 15.000,00 KM**, na ime povrede ugleda, slobode i časti **iznos od 5.000,00 KM**, dok je u preostalom odbijajućem dijelu prvostepena presuda potvrđena.

Iz obrazloženja:

Drugostepeni sud je našao da iznosi naknade nematerijalne štete, koji su dosuđeni u prvostepenom postupku, **nisu adekvatni**, te je stanovišta da prvotužiteljici pripada i naknada zbog povrede "polne slobode", kao i pravo na naknadu pretrpljenog bola. Stoga je prvotužiteljici dosudio i **naknadu na ime pretrpljenog fizičkog bola** u iznosu od 2.000,00 KM, dok je naknadu nematerijalne štete po drugim osnovima (uključujući i naknadu na ime povrijeđenog prava slobode) **povećao** za iznose kao u izreci.

(Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, broj 71 O P 047076 05 Gž od 31.05.2011. god.)

REVIZIONI POSTUPAK

Presudom Vrhovnog suda nižestepene presude su preinačene na način da je **u odnosu na Federaciju BiH tužbeni zahtjev u cijelosti odbijen**.

(Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske, broj: 71 O P 047076 11 Rev od 23.08.2012. god.)

NAKNADA NEMATERIJALNE ŠTETE PO OSNOVU LIŠENJA SLOBODE (ZATOČENIŠTVO)

Napomena: Predmet se u vrijeme izrade publikacije nalazio u postupku po reviziji.

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Tužitelj je u vrijeme rata u BiH, u periodu od 1992. do 1995. godine bio pripadnik OS-HVO BiH, kada je u vrijeme izbijanja sukoba između postrojbi Armije RBiH i HVO BiH bio zarobljen od strane postrojbi Armije RBiH te odveden u logor, gdje je tokom **zatočeništva u trajanju od 12 dana** bio duševno i tjelesno zlostavljan izgladnjivanjem, fizičkim maltretiranjem, uz vrijedanje njegovog ljudskog dostojanstva i temeljnih ljudskih prava i sloboda.

Sud je konačno djelimično usvojio tužbeni zahtjev tužitelja, dosudivši istom na ime naknade nematerijalne štete pravičnu novčanu naknadu **ukupnom iznosu od 11.450,00 KM**, od čega: na ime duševnih bolova zbog umanjenja opšte životne aktivnosti **iznos od 7.500,00 KM**, na ime pretrpljenih fizičkih bolova **iznos od 3.350,00 KM**, te na ime duševnih bolova zbog neosnovanog lišenja slobode **iznos od 600,00 KM**.

U nalazu i mišljenju vještaka navedeno je da je kod tužitelja opća životna aktivnost umanjena u procentu od **15%**, a da je zbog prijeloma četiri rebra sa desne strane, što se očituje u oslabljenim pokretima grudnog koša, isti trpio **bol** izrazito jakog stupnja u momentu traume, jakog stupnja u trajanju do 5 dana, srednjeg intenziteta do 30 dana, a blagog intenziteta do 6 mjeseci. Vještak je dalje utvrdio da je tužitelj u momentu traume **pretrpio smrtni strah**, da je strah jakog intenziteta trpio 1 dan, srednjeg do 15 dana i slabog intenziteta do 30 dana – a što je **prouzrokovalo PTSP** koji se ispoljava u vidu nesanice, košmara i zabrinutosti.

Iz obrazloženja:

Sud je tužitelju naknadu nematerijalne štete, potraživanu po osnovu pretrpljenih fizičkih bolova, dosudio shodno članu 200. ZOO, te Orijentacionim kriterijima Vrhovnog suda FBiH.

Sud je odluku u pogledu visine naknade nematerijalne štete po osnovu vremena provedenog u zatočeništvu donio primjenom člana 200. ZOO, kao i imajući u vidu dosadašnju sudsku praksu. S tim u vezi, uvezvi u obzir da je tužitelj **u momentu zarobljavanja bio vojnik**, a ne civil – što samo zarobljavanje čini legalnim, te vodeći računa o značaju povrijeđenog dobra, odnosno cilju kojem će služiti dosuđena naknada, sud je konačno zaključio da **iznos od 50,00 KM po danu predstavlja pravičnu naknadu** tužitelju za vrijeme provedeno u zatočeništvu, tj. iznos od 600,00 KM za ukupno 12 dana.

Kao **posebne razloge** za dosuđivanje visine naknade nematerijalne štete sud je, pored vidova štete utvrđenih vještačenjem, imao u vidu i **uvjete u kojima se tužitelj nalazio za vrijeme zatočenja**, gubitak ugleda u radnoj i sredini u kojoj živi, odvojenost od porodice, njegov dotadašnji život, zatim psihičko i fizičko stanje prije i nakon zatočeništva, odnosno cjelokupnu okolnost rata i svih dešavanja u ratu. Također, opće je poznato da u pravilu, bez obzira na psihičku strukturu ličnosti, svaki čovjek trpi manje ili više od osjećaja nelagodnosti zbog gubitka slobode i boravka u zarobljeništvu, što mu daje **pravo na zadovoljenje**. Shodno sudskej praksi, ovaj sud je tužitelju na ime duševnih bolova zbog neosnovanog lišenja slobode dosudio jedinstven iznos, pozivajući se na Zaključak građanskog odjeljenja Vrhovnog suda FBiH od 13.11.2008. godine, dok je potraživanje naknade štete zbog pretrpljenog straha sud odbio, budući da se ono konzumira u naknadi štete zbog povrede časti i dostojanstva ličnosti.

Također, kako nematerijalna šteta predstavlja oblik popravljanja štete koji se **cijeni po principu pravičnosti** i vid je novčanog zadovoljenja, sud je, slijedeći dosadašnju praksu, zahtjev tužitelja iznad dosuđenog iznosa ocijenio kao previšoko postavljen i time neosnovan, jer dosuđeni iznos naknade štete ne treba da bude potpuni novčani ekvivalent.

(Presuda Općinskog suda u Zenici, broj 430 P 041863 10 P od 14.03.2014. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepeni sud je odbio uložene žalbe i **potvrdio prvostepenu presudu**.

(Presuda Kantonallnog suda u Zenici broj 430 P 041863 14 Gž od 16.09.2014. god.)

IV

Napomena: Vrhovni sud FBiH je rješenjem odbacio reviziju kao nedopuštenu.

Tužitelj je, kao pripadnik OS-HVO, bio od strane Armije BiH zarobljen 08.02.1993. g., i zatočen u Zenici gdje je **proveo 4 dana**, kada je oslobođen posredstvom Međunarodnog crvenog krsta. U zatočeništvu je **bio izložen nehumanim uvjetima** smještaja i postupanjima, fizički i psihički zlostavljan i maltretiran, zbog čega je trpio fizičke i duševne bolove i patnje, a trpio je i strah od neizvjesnosti od konačnog ishoda, pa čak i moguće likvidacije.

Tužitelj je tužbeni zahtjev naknadno opredijelio u toku postupka, na način da od Federacije BiH potražuje naknadu nematerijalne štete uslijed neosnovanog lišenja slobode, i to: na ime duševnih bolova zbog povrede slobode, časti i dostojanstva ličnosti iznos od 1.300,00 KM, na ime pretrpljenih fizičkih bolova iznos od 2.200,00 KM, te na ime pretrpljenog straha i psihičkih patnji iznos od 3.140,00 KM, odnosno **ukupno iznos od 6.640,00 KM**.

Prvostepeni sud je djelimično usvojio opredijeljeni tužbeni zahtjev i obavezao tuženu da tužitelju naknadi nematerijalnu štetu isplatom **ukupnog iznosa od 2.510,00 KM**, od čega na ime duševnih bolova zbog povrede ugleda, slobode, časti ili prava ličnosti **iznos od 1.300,00 KM**, na ime pretrpljenih fizičkih bolova **iznos od 730,00 KM**, te na ime pretrpljenog straha **iznos od 480,00 KM**, dok je preostali dio tužbenog zahtjeva sud odbio kao neosnovan.

U svom nalazu i mišljenju, vještak neuropsihijatar je zaključio da je zbog **neobičajenog ljudskog iskustva kakvo je zatočenje**, u toku kojeg je tužitelj bio podvrgnut fizičkom zlostavljanju, gdje je zadobio niz udaraca po glavi i tijelu, doživio prijetnju smrću, tužitelju prouzrokovana psihička smetnja tipa **PTSP**. Nadalje je utvrdio da je tužitelj trpio **fizičke bolove** jakog intenziteta u trajanju od 5 dana, srednjeg u trajanju od 7 dana, te slabog intenziteta u trajanju od 10 dana, da je trpio **strah** jakog intenziteta u trajanju od 4 dana, srednjeg u trajanju od 5 dana, **psihičku patnju** jakog intenziteta u trajanju od 15 dana, kao i da je predmetno zatočenje dovelo do narušenja ugleda, časti i dostojanstva tužitelja, zbog čega je isti i penzionisan sa 80% tjelesnim oštećenjem utvrđenim od strane Komisije za ocjenu invalidnosti, sa dijagnozom sumanutog poremećaja.

Iz obrazloženja:

Kako lišenje slobode unosi u psihički život trpljenje, nanosi duševne patnje (strah, brigu, nespokojsvo, tugu i dr.), remeti emocionalnu i psihičku ravnotežu, a što sve predstavlja jedinstven vid štete koji obuhvata sve štetne posljedice nematerijalne štete vezane za ličnost oštećenog proistekle zbog neosnovanog lišenja slobode (povreda ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti),⁶ sud je po ovom osnovu tužitelju dosudio iznos od 1.300,00 KM.

Sud je na ime pretrpljenih bolova i na ime pretrpljenog straha dosudio gore navedene iznose, imajući u vidu nalaz i mišljenje vještaka, odnosno u skladu sa odredbom člana 200. ZOO i Orientacionim kriterijima Vrhovnog suda FBiH. Što se tiče naknade štete za pretrpljene "psihičke patnje" koje tužilac potražuje, ovaj vid štete kao samostalan nije priznat članom 200. ZOO, jer **psihička patnja koju je tužitelj pretrpio konzumira se u naknadi štete zbog povrede časti i ugleda, odnosno u naknadi štete za pretrpljeni strah.**

(Presuda Općinskog suda u Zenici, broj 43 O P 031625 10 P od 06.04.2012. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepeni sud je odbio uloženu žalbu i **potvrđio prvostepenu presudu.**

(Presuda Kantonarnog suda u Zenici, broj 43 O P 031625 12 Gž od 08.10.2012. god.)

6 Zaključak Građanskog odjeljenja Vrhovnog suda FBiH sa sjednice od 13.11.2008. godine.

Napomena: Prvostepena presuda kojom je tužbeni zahtjev odbijen iz drugih razloga (zastara) drugostepenom odlukom preinačena je na način da se tužbeni zahtjev tužitelja usvaja, zbog čega se ovde prikazuje ta odluka. Predmet se u vrijeme izrade publikacije nalazio u postupku po reviziji.

POSTUPAK PO ŽALBI

Tužitelj je u vrijeme rata u BiH, kao pripadnik postrojbi HVO-a, **bio zarobljen** od strane pripadnika Armije RBiH, te je u periodu između 1993. i 1994. godine **u zatočeništvu proveo ukupno 238 dana**.

U tužbenom zahtjevu tužitelj je zahtjevao da mu se na ime duševnih bolova za povredu prava na čast, ugled i dostojanstvo ličnosti isplati **ukupan iznos od 23.800,00 KM**, a na ime pretrpljenog straha iznos od 4.650,00 KM, dakle, da mu se na ime naknade nematerijalne štete isplati ukupan iznos od 28.450,00 KM.

Drugostepeni sud je tuženoj Federaciji BiH naložio da tužitelju na ime naknade nematerijalne štete **isplati ukupan iznos od 26.500,00 KM**, od čega na ime duševnih bolova za povredu prava na čast, ugled i dostojanstvo ličnosti **iznos od 23.800,00 KM**, a na ime pretrpljenog straha **iznos od 2.700,00 KM**.

Tokom zatočeništva tužitelj je izmijenio više logora, te je u svakom bio žrtva mučenja i nečovječnog postupanja koje je uključivalo vrijeđanje, spavanja na podu u vodi i fekalijama, oskudicu u hrani, razna maltretiranja, premalaćivanja, zbog čega je jedne prilike tužitelju, kada je zaklanjao glavu od pendreka, bila slomljena lijeva šaka, te je imao i povrede po glavi. Tokom boravka u logoru svakodnevno su se čuli uzvici i krikovi, zbog čega je **konstantno vladao užasan strah**. Iako iscrpljen i izgladnjivan, bio je izvođen na prinudni rad tokom kojeg je postojala opasnost od ranjavanja ili pogibije, te se od dana razmjene konstantno lječi.

Iz obrazloženja:

Tužitelj je prvenstveno na pouzdan način svojim **subjektivnim prikazom samog osjećaja konkretnih događaja i posljedica** koje su se manifestovale kod njega **dokazao postojanje ove štete**, njen obim, intenzitet i dužinu trajanja. Prvostepeni sud je pravilno cijenio da je povreda časti, ugleda i dostojanstva ličnosti izuzetno teška, što je kod tužitelja izazvalo naročito jaku **duševnu bol**, koja je **jedino relevantna za dosudu ovog vida naknade štete**. Novčana satisfakcija za navedeni vid štete, te zbog nehumanog tretmana za vrijeme boravka u logoru, **iznosi 100,00 KM za svaki dan boravka u zatočeništvu**, što zbirno za 238 dana iznosi 23.800,00 KM.

Sukladno nalazu i mišljenju vještaka neuropsihijatra, koji je sud u potpunosti prihvatio, a kojim je utvrđeno da je, s obzirom na kontinuitet trajanja straha čitavo vrijeme zatočenja i činjenicu da je tužitelj taj **strah** trpio u okolnostima koje su onemogućavale da se pretrpljeni strah umanji ili odagna, prvostepeni sud je našao da je tužitelj pretrpio strah jakog intenziteta u trajanju od 7 dana, srednjeg intenziteta u trajanju od 20 dana i niskog intenziteta u trajanju od 40 dana – zbog čega cijeni da bi za ovaj vid nematerijalne štete **pravična novčana** naknada bila u iznosu od 2.700,00 KM (za strah jakog intenziteta po 100,00 KM dnevno – ukupno 700,00 KM; za strah srednjeg intenziteta po 60,00 KM dnevno – ukupno 1.200,00 KM; te za strah niskog intenziteta po 20,00 KM dnevno – ukupno 800,00 KM).

Prilikom odlučivanja o visini naknade nematerijalne štete ovaj sud je posebno vodio računa da **tužitelj i danas trpi različite neugodnosti** prouzrokovane boravkom u zatočeništvu, jer isti ima psihičke probleme, dan-danas se lijeći od posljedica zatočeništva, te mu je zbog svega proživljenog utvrđena i invalidnost. Sud smatra da je iznos dosuđen tužitelju takav da ne prelazi iznos koji je **adekvatan** značaju povrijeđenog dobra i cilju kome služi ova naknada, a istovremeno **tužitelj ovom naknadom ne postiže neke lukrativne ciljeve**.

(Presuda Kantonarnog suda u Novom Travniku, broj 46 O P 047977 15 Gž od 19.01.2016. god.)

NAKNADA NEMATERIJALNE ŠTETE PO OSNOVU NEOSNOVANOG LIŠENJA SLOBODE (ZATOČENIŠTVO) I PO OSNOVU NEHUMANOG POSTUPANJA PREMA PRIPADNICIMA NEPRIJATELJSKE VOJSKE

Napomena: U postupku po reviziji odlukom Vrhovnog suda FBiH obje su nižestepene presude preinačene na način da se u odnosu na drugotuženu FBiH tužbeni zahtjev u cijelosti odbija.

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Tužitelji M.Z., L.I. i B.V. su u vrijeme rata u BiH, nakon izbijanja sukoba između postrojbi Armije RBiH i HVO BiH, u mjesecu mart/april 1993. godine **bili zarobljeni** od strane postrojbi Armije RBiH, te **odvedeni u logor**, gdje su tokom zatočeništva bili duševno i tjelesno zlostavljeni izgladnjivanjem, fizičkim maltretiranjem, uz vrijedanje njihovog ljudskog dostojanstva i temeljnih ljudskih prava i sloboda.

U svojim opredijeljenim tužbenim zahtjevima tužitelji su potraživali sljedeće:

- **tužitelj M.Z.** naknadu nematerijalne štete: zbog povrede prava ličnosti, ugleda, časti i protupravnog boravka u **zatočeništvu u trajanju od 37 dana**, računajući 200,00 KM za svaki dan, iznos od 7.400,00 KM; na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja opće životne aktivnosti u visini od **5%**, a zbog pretrpljenog PTSP-a, iznos od 2.500,00 KM, odnosno **ukupan iznos od 9.900,00 KM**;
- **tužitelj L.I.** naknadu nematerijalne štete: zbog povrede prava ličnosti, ugleda, časti i protupravnog boravka u **zatočeništvu u trajanju od 61 dana**, računajući 200,00 KM za svaki dan, iznos od 12.200,00 KM; na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja opće životne aktivnosti u visini od **10%**, a zbog pretrpljenog PTSP-a, iznos od 5.000,00 KM, odnosno **ukupan iznos od 17.200,00 KM**; te
- **tužitelj B.V.** naknadu nematerijalne štete: zbog povrede prava ličnosti, ugleda, časti i protupravnog boravka u **zatočeništvu u trajanju od 38 dana**, računajući 200,00 KM za svaki dan, iznos od 7.600,00 KM; na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja opće životne aktivnosti

u visini od **10%**, a zbog pretrpljenog PTSP-a, iznos od 5.000,00 KM, odnosno **ukupan iznos od 12.600,00 KM.**

Prvostepeni sud je obavezao tuženu BiH i FBiH da tužiteljima na ime naknade nematerijalne štete **solidarno isplate sljedeće iznose: tužitelju M.Z. ukupan iznos od 4.350,00 KM, tužitelju L.I. ukupan iznos od 8.050,00 KM, te tužitelju B.V. ukupan iznos od 8.800,00 KM.**

Tužitelj **B.V.** nije bio pripadnik neprijateljskih snaga, te je **zatočen kao civil**, dok je **M.Z.**, iako pripadnik OS HVO-a, **u trenutku zatočenja bio u civilu bez oružja**, vraćajući se iz susjednog sela po hranu. Tužitelja **L.I.** su **zatočili kao pripadnika OS HVO-a**, i to u svojstvu **vojnog kuhara**. Tokom zatočeništva tužitelji su bili izgladnjivani, maltretirani i vrijeđani, ispitivani, prijećeno im je smrću, a tužitelji **L.I.** i **B.V.** su bili i fizički zlostavljeni i tučeni zbog čega su pretrpjeli teže tjelesne povrede, dok je tužitelj **B.V.** korišten i za ispitivanje minskih polja, po kojima je morao hodati po uputama koje je dobio.

Da se u konkretnom slučaju sa zatočenicima postupalo nehumano i nečovječno, u smislu teškog kršenja međunarodnog humanitarnog prava, svjedoči i pravosnažna krivična presuda MKSJ broj IT-01-47-T od 15.03.2006. godine, kojom su počinitelji **E.H** i **A.K.** osuđeni na kazne zatvora.

Nalazom i mišljenjem vještaka utvrđeno je da su tužitelji doživjeli **traumu zatočeništva**, zbog čega imaju i psihičke smetnje uzrokovane lišenjem slobode, mučenjem i gubitkom kontrole nad vlastitim životom, što je kod istih nadalje prouzrokovalo **psihološku patnju** slabijeg stupnja izraženosti zbog gubitka dostojanstva, časti i ugleda. Kod tužitelja je utvrđen stepen **umanjenja osnovne životne aktivnosti**, i to kod tužitelja **M.Z. i L.I. u visini do 5%**, dok je kod tužitelja **B.V.** umanje **u visini do 10%**.

Iz obrazloženja:

Provedenim medicinskim vještačenjem utvrđeno je da je kod tužitelja kao posljedica povrede i zatočeništva došlo do umanjenja opće životne aktivnosti u utvrđenim iznosima, pa je sud cijeneći sudsку praksu u ovoj oblasti tužiteljima dosudio naknadu nematerijalne štete po osnovu duševnih bolova za ovaj vid štete, i to tužitelju **M.Z.**, **za umanje do 5%, iznos od 2.500,00 KM**, odnosno tužiteljima **L.I.** i **B.V.**, **za umanje do 10%, iznos od po 5.000,00 KM.**

Kada je u pitanju visina tužbenog zahtjeva koji se odnosi na **protivpravni boravak** tužitelja, a imajući u vidu da su tužitelji **M.Z. i L.I. bili vojnici**, a ne civili, te da je zarobljavanje pripadnika oružanih snaga koje su u sukobu – legalno, vodeći računa o značaju povrijedenog dobra kod ovih tužitelja, ovaj sud zaključuje da je iznos od **50,00 KM po danu zatočeništva** pravična naknada. Stoga je tužitelju **M.Z.**, za period zatočenja od 37 dana, dosudio iznos 1.850,00 KM, a tužitelju **L.I.**, za period zatočenja od 61 dan, iznos od 3.050,00 KM. Kako je tužitelj **B.V. bio civil** ovaj sud smatra da istom pripada iznos od **100,00 KM po danu provedenom u zatočeništvu**, te se istom, za 38 dana zatočenja, dosuđuje iznos od 3.800,00 KM.

Prilikom odlučivanja o visini nematerijalne štete pored intenziteta i dužine trajanja duševnih bolova, sud je imao u vidu i **sve uvjete** u kojima su se tužitelji nalazili, te se može zaključiti da je boravak u zatočeništvu kod svih tužitelja izazvao **strah** koji je kod oružanog sukoba **intenzivan**.

(Presuda Općinskog suda u Zenici, broj 430 P 016179 09 P od 29.11.2013. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepeni sud je preinacio prvostepenu presudu na način da je **tužitelju B.V. potvrđena dosuđena naknada** nematerijalne štete, dok je u odnosu na ostala dva tužitelja umanjio dosuđene iznose, tako da je **tužitelju M.Z. dosudio iznos od 2.500,00 KM, a tužitelju L.I. iznos od 5.000,00 KM**, po osnovu pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja opće životne aktivnosti.⁷

Iz obrazloženja:

Po mišljenju ovog suda **boravak tužitelja M.Z. i L.I. u zatočeništvu**, u trajanju od 37, odnosno 61 dan, bio je **zakonit i dopušten**. Po stavu ovog suda, prvostepeni sud je u ovom dijelu pogrešno primijenio materijalno pravo, odnosno odredbe člana 200. ZOO.

Dakle, navedenim **tužiteljima nije povrijedeno pravo ličnosti, ugleda, časti i sloboda**, činjenicom da su određeno vrijeme proveli u zatočeništvu kao pripadnici jedne od vojnih strana u sukobu, što znači da je prvostepeni sud pogrešno postupio kada je ovim tužiteljima dosudio naknadu nematerijalne štete po osnovu boravka u zatočeništvu. Zbog naprijed navedenog, ovaj sud smatra da je tužitelje M.Z. i L.I. **valjalo odbiti sa zahtjevom⁸** za naknadu nematerijalne štete po navedenom osnovu.

(Presuda Kantonarnog suda u Zenici broj 430 P 016179 14 GŽ od 16.06.2014. god.)

⁷ Sud je, dakle, za ova dva lica, kao vojnicima, konačno dosudio samo iznose na ime naknade za umanjenje opće životne aktivnosti, dok je za B.V., kao civilu, dosuđena i naknada za zatočenje.

⁸ Dakle, sud je odlučio da odbije u cijelosti tužitelje za ovaj vid štete, iako su neki sudovi imali praksu da dosuđeni iznos samo umanje (npr. umjesto 100 KM dosudi 50 KM po danu).

NAKNADA NEMATERIJALNE ŠTETE ZBOG NEOSNOVANOG LIŠENJA SLOBODE (ZATOČENIŠTVO)

Napomena: Vrhovni sud FBiH je rješenjem odbacio reviziju kao nedopuštenu.

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Ukupno devetero tužitelja (šest tužiteljica, od kojih su **tri** kao **majke bile zatočene sa svojim djetetom**) navode da su za vrijeme ratnih zbivanja na teritoriji BiH **kao civili bili lišeni slobode** bez valjanog pravnog osnova, te su bili **zatočeni ukupno 16 dana u logoru**. Tužitelji su bespravnim zatočenjem bili lišeni osnovnih ljudskih prava, prava na slobodu i to samo zbog svoje nacionalne pripadnosti i religijskog opredjeljenja.

Tužitelji su prvobitni tužbeni zahtjev istaknut protiv tuženih Federacije BiH i BiH, postavljen na iznos od ukupno 22.400,00 KM, konačno preinačili **označivši vrijednost sporu na 50.400,00 KM**, a tužbeni zahtjev opredijelili po svakom tužitelju pojedinačno.

Prvostepeni sud je donio presudu kojom obavezuje prvotuženu FBiH da svim tužiteljima na ime nematerijalne štete isplati **pojedinačno iznose u visini od po 3.200,00 KM**, a u preostalom dijelu, preko dosuđenog, tužbeni zahtjev tužitelja prema Federaciji BiH se odbija kao neosnovan. Tužbeni zahtjev prema drugotuženoj BiH se odbija u cijelosti kao neosnovan.

Vještak je naveo da je **logoraško iskustvo jedno od najneprijatnijih događaja** koje osoba može doživjeti. Radi se o situaciji koja je izvan uobičajenog ljudskog iskustva, u kojoj **zatočenik doživljava psihičku torturu** potpuno nezaštićen i ovisi o volji pojedinca, te doživljava neprijatno iskustvo sa akutnim smetnjama, a kasnije psihičkom patnjom, uslijed čega psihički normalna osoba trpi strah kad joj je ugrožen život, tjelesni integritet ili zdravlje.

Šest tužiteljica (od kojih i tri majke sa djecom) su bile podvrgнуте neosnovanom zatvaranju, psihičkom zlostavljanju, ispitivanju, izložene mogućnosti silovanja, te ponižavane, onemogućena im je adekvatna ishrana i održavanje lične higijene. **Tužiteljice su pojedinačno trpjeli strah** jakog intenziteta od 5 dana i srednjeg intenziteta od 7 dana, te **duševnu patnju** jakog

intenziteta do 7 dana, srednjeg intenziteta do 10 dana i niskog 60 do dana, te je nedvojbeno da je predmetno zatočenje dovelo do narušavanja ugleda, časti, dostojanstva i prava ličnosti. Što se tiče **ostala tri tužitelja** (djeca), koji su za vrijeme štetnog događaja bili uzrasta od 6 i pol mjeseci, 3 godine i 4 godine, vještak je zaključio da isti (u momentu utuženja punoljetni) **nisu mogli reproducirati sjećanja o predmetnom štetnom događaju**, ali smatra da se kod njih javlja **psihička patnja s obzirom na simbiotsku vezanost za majku** koja se ogleda u situaciji kada nemaju adekvatnu redovnu ishranu, nemaju mogućnosti održavanja lične higijene, da djeca prepoznaju psihičku patnju koju trpi majka, te je za njih vještak utvrdio da su **trpili patnju** niskog intenziteta u trajanju od 40 dana.

Iz obrazloženja:

Sud je mišljenja da je **pravična naknada** nematerijalne štete **svim tužiteljima jedinstveni iznos od 3.200,00 KM**, jer šteta u ovakvim slučajevima predstavlja jedinstven vid štete koja obuhvata sve štetne posljedice vezane za ličnost oštećenog, proistekle zbog neosnovanog lišenja slobode (povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, kao i straha), te da primjerena i pravična naknada **za svaki dan proveden u zatočeništvu jeste 200,00 KM**. Tužitelji su u zatočeništvu proveli 16 dana, te odmjereni iznos **predstavlja primjerenu i pravičnu naknadu**, novčanu satisfakciju.

(Presuda Općinskog suda u Travniku, broj: 51 0 P 011646 08 P od 13.04.2012. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepeni sud je djelimično preinačio prvostepenu presudu na način da je tužbene zahtjeve tužitelja (koji su u vrijeme zatočeništa bili djeca) **odbio u cijelosti kao neosnovane**, dok je u odnosu na tri tužiteljice (njihove majke), preinačio presudu na način da im je na ime naknade nematerijalne štete **dosudio iznose od po 4.800,00 KM**. U ostalom dosuđujućem dijelu, sud je u cijelosti potvrđio prvostepenu presudu.

Iz obrazloženja:

Sud nalazi da za troje tužitelja, koji su u vrijeme štetnog događaja bili djeca, nije osnovana naknada nematerijalne štete zbog povrede ugleda i časti, slobode i prava ličnosti uslijed neosnovanog lišenja slobode i straha, zato što su ovi tužitelji u vrijeme zatočenja (gdje su boravili zajedno sa svojim majkama) bili djeca od 6 i pol mjeseci, 3 i 4 godine, što se, po njihovom kazivanju, **uopšte ne sjećaju događaja**, te stoga što boravak u logoru (po nalazu i mišljenju vještaka) **nije ostavio bilo kakve posljedice na njihov normalan psihofizički razvoj**. Naknadu nematerijalne štete ne bi moglo opravdati niti prepoznavanje psihičkih patnji koje su u vrijeme zatočenja trpjeli majke tužitelja s obzirom na njihovu međusobnu simbiotsku vezanost, jer se prema mišljenju vještaka radi o **psihičkim patnjama male djece** niskog intenziteta. Stoga je tužbeni zahtjev ovih tužitelja odbijen u cijelosti kao neosnovan.

Međutim, što se tiče tužiteljica, koje su kao majke bile zatočene zajedno sa svojom djecom, bez adekvatne ishrane i u nehigijenskim uvjetima, po ocjeni ovog suda, **opravdano je da se dosudi veći iznos pravične naknade u odnosu na ostale tužiteljice**, te da im se umjesto 3.200,00 KM, isplate iznosi od po 4.800,00 KM. Stoga je pobijana presuda i u ovom dijelu preinačena kao u izreci temeljem odredbe člana 229. stav 1. tačka 4. Zakona o parničnom postupku.

Što se tiče naknade štete za preostale tri tužiteljice, kojima su pobijanom presudom dosuđeni iznosi po 3.200,00 KM, odnosno **200,00 KM za jedan dan zatočeništva**, ovaj sud nalazi da je visina naknade odmjerena u svemu sukladno odredbi člana 200. ZOO i da ista u konkretnom slučaju predstavlja **adekvatnu novčanu satisfakciju**.

(Presuda Kantonalnog suda u Novom Travniku, broj: 51 0 P 011646 12 Gž, od 28.12.2012. god.)

VIII

Napomena: Predmet se u vrijeme izrade publikacije nalazio u postupku po reviziji.

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Tužitelj je u vrijeme oružanih sukoba u BiH bio protupravno lišen slobode, odnosno zatočen u **logorima tzv. APZB**,⁹ i to u periodu od 09.05.1994. do 21.08.1994. godine.

Tužitelj je **potraživao jedinstven iznos štete u visini od 88.700,00 KM**, za period koji je proveo u logoru, **ukupno 109 dana**, i to po osnovu pretrpljenih duševnih bolova, povrede prava slobode, ugleda i časti protupravnim lišenjem slobode, te pretrpljenih fizičkih bolova i straha izazvanim mučenjem, nečovječnim postupanjem i ponižavanjem za period protupravnog držanja u logoru, tzv. APZB.

Prvostepeni sud je u cijelosti **odbio tužbeni zahtjev tužitelja** zbog zastare prava na potraživanje naknade nematerijalne štete.

O mučenju i nečovječnom postupanju prema tužitelju tokom zatočeništva svjedoči pravosnažna presuda Županijskog suda u Karlovcu br. K 6/01-152 od 30.07.2002. godine kojom je Fikret Abdić oglašen krivim za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika i osuđen na kaznu zatvora od 20 godina, a u presudi je navedeno sve što se odnosi na smještaj, prehranu, higijenske uvjete i tretman zatvorenika u logoru kao i prisilnom radu. Uvjete u **monstruoznim logorima** na identičan način opisuje i tužitelj, i to u pogledu smještaja zarobljenih osoba, ishrane i higijenskih uvjeta, kao i obaveze odlaska na prisilni rad, te straha, kao i tuče zarobljenih osoba, a što na identičan način opisuju i oba svjedoka.

Iz obrazloženja:

Tužitelj bi osnovano mogao tražiti naknadu štete po osnovu vremena provedenog u logoru u odnosu na tuženu Federaciju BiH, ukupno za 109 dana, u visini od po 300,00 KM za svaki dan, što iznosi 32.700,00 KM, a shodno članu 200. ZOO. Sud smatra da ovakav iznos naknade po jednom danu koji je tužitelj proveo u logoru pripada tužitelju, jer **uslovi u logoru** u svom kompleksnom smislu **ne mogu se porediti sa jednim danom zatvora**, jer u zatvoru nijedna zatvorena osoba, u najmanju ruku, ne strahuje da će biti ubijena, a u logoru su takve strepnje svakog logoraša izvjesne i moguće. A u ovim logorima bilo

⁹ Autonomna pokrajina Zapadna Bosna pod vođstvom Fikreta Abdića, tadašnjeg člana Predsjedništva RBiH.

je i ubistava logoraša. Isto tako, tužitelj je u logoru jednom pretučen, pa i ovakve okolnosti jasno upućuju na zaključak da za svaki dan proveden u logoru **tužitelj osnovano potražuje štetu od po 300,00 KM po danu**. Ovakva naknada neće anulirati sve posljedice ovog perioda života tužitelja, ali će biti **određena satisfakcija za sve što je pretrpio**, a što i jeste smisao ove naknade.

No, tužitelj je zbog zastare potraživanja odbijen i sa takvim zahtjevom, a ostalu štetu, za pretrpljene fizičke i duševne bolove i pretrpljeni strah, izvedenim dokazima tužitelj nije dokazao, budući da se ovakvi zasebni vidovi štete mogu dokazati samo nalazom i mišljenjem vještaka, a u ovom pravcu tužitelj nije izvodio dokaze, pa sve i da nije nastupila zastara potraživanja bio bi odbijen zbog nedokazanosti takvog zahtjeva, shodno članu 123. i članu 126. ZPP-a.

(Presuda Općinskog suda u Velikoj Kladuši, broj 230 P 024510 14 P od 03.06.2015. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepeni sud je žalbu djelimično usvojio tako da je prvostepenu presudu preinačio na način da je obavezao tuženu Federaciju BiH da tužitelju za pretrpljene duševne bolove zbog povrede prava slobode, ugleda i časti **isplati iznos od 10.900,00 KM**.

Iz obrazloženja:

Drugostepeni sud zaključuje da je **prvostepeni sud** u ovoj pravnoj stvari pravilno i potpuno utvrdio odlučne činjenice, ali je na tako utvrđene odlučne činjenice **pogrešno tumačio materijalno pravo** kada je izveo zaključak da je potraživanje tužitelja zastarjelo, pa se žalba tužitelja djelimično ukazuje osnovanom.

Imajući u vidu kod utvrđivanja visine nematerijalne štete sve kriterije i mjerila propisane odredbom člana 200. ZOO, a posebno utvrđene činjenice u odnosu na način postupanja prema tužitelju, po ocjeni ovog suda tužitelju za duševne bolove zbog povrede ugleda, časti, slobode i prava ličnosti **pripada novčana naknada u iznosu od 100,00 KM po jednom danu** ili za provedenih 109 dana u logoru ukupno 10.900,00 KM, kao primjerena naknada shodno stavu 1. istog člana. Čast i ugled čovjeka su kategorije čija se vrijednost ne može novčano izraziti, ali kada su povrijeđeni, kao što je ovdje slučaj, **novčana naknada** koja se priznaje **ima svrhu satisfakcije** kojom se donekle pokušava kompenzirati duševna bol koju je osoba pretrpjela, a koja se izvjesno novcem ne može otkloniti.

(Presuda Kantonalnog suda u Bihaću, broj 230 P 024510 15 Gž od 10.08.2015. god.)

Napomena: Vrhovni sud FBiH je rješenjem odbacio reviziju kao nedopuštenu.

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Tužilac je za vrijeme rata na teritoriji BiH, bez valjanog pravnog osnova **kao civil** bio lišen slobode i **držan u zatočeništvu u trajanju od 16 dana**. Dok je bio u zatočeništvu tužilac je bio izložen danonoćnom psihofizičkom maltretiranju, koje se ogledalo u spavanju na betonskom podu, njegovom odvođenju na kopanje rovova 24 sata, izvođenju tužioca na živi štit, prijetnjama da će biti strijeljan. Zbog pretrpljene štete **tužilac potražuje ukupan iznos od 3.200,00 KM**, odnosno **iznos od po 200 KM po danu**, na ime pretrpljenog straha i duševne boli za vrijeme trajanja nezakonitog stanja.

Prvostepeni sud je u potpunosti usvojio tužbeni zahtjev i obavezao prvočinu FBiH da na ime nematerijalne štete za duševne bolove zbog povrede ugleda i časti, slobode i prava ličnosti pretrpljenih uslijed neosnovanog lišenja slobode, kao i za pretrpljeni strah, isplati **ukupan iznos od 3.200,00 KM**. Prema drugotuženoj BiH tužbeni zahtjev je u cijelosti odbijen kao neosnovan.

Nalazom i mišljenjem vještaka neuropsihijatra utvrđeno je da je tužilac pretrpio **duševnu bol** jakog intenziteta u trajanju od 5 dana, srednjeg intenziteta u trajanju do 11 dana, te niskog intenziteta u trajanju od 30 dana, kao i strah koji je bio istog takvog intenziteta i trajao isto toliko kao i duševna bol.

Iz obrazloženja:

Utvrđujući visinu naknade nematerijalne štete sud je postupio prema članu 200. ZOO, kojim je propisano, između ostalog, da će, za pretrpljene duševne bolove zbog povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti sud, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete, kao i u njenom odsustvu. Činjenice pokazuju da je prilikom zatočenja tužioca u navedenom logoru došlo do **povrede kako njegovog ugleda, tako i časti, slobode i prava** (prava na život, prava da ne bude zlostavljan ili tretiran na način kojim se povređuje dostojanstvo njegove ličnosti).

S obzirom na navedeno neuropsihijatrijsko vještačenje i iskaz vještaka prema kojem su i **duševni bol i strah** kod tužioca bili **isti po intenzitetu i po trajanju**, sud smatra da iz navedenog ukupnog iznosa od 3.200,00 KM, tužiocu po osnovu **pretrpljene duševne boli pripada 1.600 KM**, a po osnovu **pretrpljenog straha također 1.600,00 KM**. Ti pojedinačni iznosi, kao i njihov zbir (ukupan iznos), takvi su da ne prelaze **iznos koji je adekvatan značaju povrijeđenog tužiočevog dobra** i cilju kome služi ova naknada. Njom tužilac u konkretnom slučaju ne postiže neke lukrativne ciljeve, niti se dosuđenim iznosom naknade pogoduje težnjama nespojivim sa njenom prirodnom i društvenom svrhom.

(Presuda Općinskog suda u Travniku, broj: 510P01163408P od 11.06.2010. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepeni sud je odbio žalbu prvotužene FBiH kao neosnovanu i u cijelosti **potvrđio presudu prvostepenog suda**.

Iz obrazloženja:

Prema stajalištu suda, radi se o naknadi nematerijalne štete za duševne patnje uslijed povrede slobode, ugleda, časti i integriteta ličnosti koju je tužitelj pretrpio zbog neosnovanog lišenja slobode i zatočenja u logoru, koja se u smislu odredbe člana 200. stav 1. ZOO dosuđuje u jedinstvenom iznosu, što je sukladno nalazu i mišljenju vještaka psihijatra i njegovim usmenim pojašnjenjima na ročištu za glavnu raspravu, a koji se u bitnom ogledaju u tome da **duševna patnja u konkretnom slučaju sadrži i duševnu bol i strah**, da su **trajali istovremeno i bili jednakog intenziteta po svim vidovima**. Stoga tužitelju pripada naknada nematerijalne štete u jedinstvenom iznosu od 3.200,00 KM (**200,00 KM za svaki dan proveden u zatočeništvu**), i u konkretnom slučaju predstavlja novčanu satisfakciju i adekvatnu naknadu.

(Presuda Kantonarnog suda u Novom Travniku, broj: 510P01163410GZ, od 29.11.2011. god.)

Napomena: Prvostepena presuda je potvrđena i na istu nije ulagana revizija.

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Tužitelj je u vrijeme rata u BiH, u periodu od 21.07.1993. do 05.10.1993. godine bio **neosnovano zatočen** od strane pripadnika HVO BiH, odnosno lišen slobode **ukupno 76 dana** bez ikakve pisane odluke ili pak rješenja nadležnog organa, a za vrijeme zatočenja je bio smješten u nehigijenskim uvjetima u školskim prostorijama koje nisu namijenjene za tu svrhu, u kojima je spavao na parketu, gdje je dobivao malo hrane, uskraćivana mu je liječnička pomoć kao i posjeta obitelji, te je bio ispitivan od strane civilne policije i upućivan na prinudni rad, a kako je bilo previše zatvorenika uslovi nisu bili normalni za ljudski život.

Tužitelj je kao pravičnu naknadu paušalno potraživao iznos od 100,00 KM za svaki dan proveden u zatočeništvu, dakle **ukupno iznos od 7.600,00 KM**.

Prvostepeni sud je tuženoj Federaciji BiH naložio da tužitelju na ime naknade nematerijalne štete zbog nezakonitog lišenja slobode isplati **iznos od 4.560,00 KM**.

Prema iskazu svjedoka tužitelj je bio pripadnik postrojbi HVO-a, te je za vrijeme pritvaranja držan bez ikakve odluke suda, te na temelju toga nije ostvario pravo na invalidinu niti ikakvu drugu naknadu. Također, iz navoda tužbe proizilazi da je lišavanjem slobode i radnjama učinjenim prema tužitelju u tom periodu, kroz uskraćivanje osnovnih ljudskih potreba, te maltretiranje, **povrijedeno pravo tužitelja na slobodu i dostojanstvo**.

Iz obrazloženja:

Sud u potpunosti **vjeruje navodima svjedoka i tužitelja**, koji su govorili spontano, **vidno potreseni sjećanjima** na te ružne događaje, gdje su njihovi iskazi bili identični i dani uvjerljivo, pa ih je sud cijenio kao istinite.

Visinu štete sud je odredio s obzirom na navode iz tužbe i iskaza svjedoka koji ukazuju na to da je tužitelj psihički maltretiran brojnim ispitivanjima, da je bio izložen teškim fizičkim poslovima, teškim uvjetima smještaja sa nedovoljno hrane i vode, nemogućnosti kretanja za sve vrijeme boravka u prostorijama, da je odvođen na prisilni rad u smislu kopanja rovova na crtama bojišnice, te da je **ukupno 76 dana** bio zatočen u logorima – te je sud konačno, shodno članu 200. stav 1. ZOO, **dosuđeni iznos od 4.560,00 KM smatrao primjerenim** kao naknadu štete za duševne bolove zbog povrede slobode kretanja i sigurnosti, tjelesnog i duhovnog integriteta.

(Presuda Općinskog suda u Livnu, broj 68 O P 000300 12 P 3 od 15.07.2014. god.)¹⁰

10 Prvostepena presuda je potvrđena presudom Kantonallnog suda u Livnu, broj 68 O P 000300 12 GZ 2 od 18.11.2014. godine

Napomena: U postupku po reviziji Vrhovni sud je preinacio drugostepenu odluku u dosudujućem dijelu na način da je iz drugih razloga (zastara) tužbene zahtjeve u cijelosti odbio. Predmet je ipak, iznimno, prikazan radi upoznavanja sa sadržajem odluka po pitanju osnovanosti zahtjeva i visine naknade štete za lica koja su bila pripadnici vojnih formacija, ali su zarobljeni kao civili.

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Tužitelji M.J. i P.A. su u vrijeme rata u BiH, u periodu od 1992. do 1995. godine bili pripadnici OS-HVO BiH, kada su nakon izbijanja sukoba između postrojbi Armije RBiH i HVO BiH, dana 18.04.1993. godine bili **zarobljeni** od strane postrojbi Armije RBiH, te **odvedeni u logor**, gdje su tokom **zatočeništva u trajanju od ukupno 29 dana, odnosno ukupno 80 dana**, bili duševno i tjelesno zlostavljeni izgladnjivanjem, fizičkim maltretiranjem, uz vrijedanje njihovog ljudskog dostojanstva i temeljnih ljudskih prava i sloboda.

Oba tužitelja su **zarobljena kao civili**. M.J. je zarobljen u bolnici, gdje je par dana prije izbijanja sukoba imao operaciju, dok je P.J. bio zarobljen u vozlu, putujući kroz teritorij pod kontrolom Armije RBiH. Tokom zatočeništva bili su izgladnjivani, maltretirani i vrijeđani, fizički zlostavljeni i tučeni zbog čega su pretrpjeli teže tjelesne povrede, a medicinska pomoć im je bila zabranjena, podvrgavani su prisilnom radu.

U svojim opredijeljenim tužbenim zahtjevima **tužitelji su potraživali**, i to:

- **tužitelj M.J.** naknadu nematerijalne štete: zbog protupravnog boravka u zatočeništvu u trajanju od 29 dana, računajući 200,00 KM za svaki dan, iznos od 5.800,00 KM; na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog utvrđenog invaliditeta od 10% uslijed oboljenja od PTSP-a, a zbog boravka u logoru, iznos od 5.000,00 KM; na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede prava ličnosti, ugleda, časti i prava na slobodu iznos od 5.000,00 KM, odnosno **ukupan iznos od 10.800,00 KM**, odnosno
- **tužitelj P.A.** naknadu nematerijalne štete: zbog protupravnog boravka u zatočeništvu u trajanju od 80 dana, računajući 200,00 KM za svaki dan, iznos od 16.000,00 KM; na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog utvrđenog invaliditeta od 15% uslijed oboljenja od PTSP-a, a zbog boravka u logoru, iznos od 7.500,00 KM; na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede prava ličnosti, ugleda, časti i prava na slobodu iznos od 5.000,00 KM, odnosno **ukupan iznos od 28.500,00 KM**.

Prvostepeni sud je obavezao tuženu Federaciju BiH da **tužitelju M.J.** na ime naknade nematerijalne štete isplati **ukupan iznos od 2.900,00 KM**, odnosno **tužitelju P.A. ukupan iznos od 15.500,00 KM.**

Nalazom i mišljenjem vještaka utvrđeno je da su oba tužitelja doživjela **traumu zatočeništva**, zbog čega imaju i psihičke smetnje uzrokovane lišenjem slobode, mučenjem i gubitkom kontrole nad vlastitim životom, što je kod istih nadalje **prouzrokovalo psihološku patnju srednjeg stupnja** izraženosti zbog gubitka dostojanstva, časti i ugleda. Kod tužitelja **M.J.** je utvrđeni stepen umanjenja osnovne životne aktivnosti u visini **od 10%**, dok je kod tužitelja **P.A.** umanjenje u visini **od 15%**.

Iz obrazloženja:

Iako su oba tužitelja bili pripadnici OS HVO-a, **u trenutku zarobljavanja bili su civili**, dakle nisu izravno učestvovali u neprijateljstvu, te se **sa njima dalje moralo postupati kao sa civilima**, a ne zarobljenicima.

Sud je prihvatajući nalaz i mišljenje vještaka tužitelju **P.A.**, na ime umanjenja opće životne aktivnosti u visini od 15%, **u cijelosti dosudio potraživanu naknadu nematerijalne štete u iznosu od 7.500,00 KM**, dok je na ime protupravnog boravka u zatočeništvu istom dosudio iznos od 8.000,00 KM, smatrajući iznos pravičnom naknadom za zatočeništvo u trajanju od 80 dana; dok je tužitelju **M.J.** na ime protupravnog boravka u zatočeništvu **dosudio iznos od 2.900,00 KM**, smatrajući iznos **pravičnom naknadom** za zatočeništvo u trajanju od 29 dana.¹¹

Sud je prilikom odlučivanja o visini nematerijalne štete pored **intenziteta i dužine duševnih bolova** imao u vidu i sve **uvjete tokom zatočeništva**, gubitak ugleda u radnoj sredini, odvojenost od porodice, dotadašnji život tužitelja, njegovo psihičko stanje prije i nakon zatočeništva, te je tužitelju P.A. s osnova ovog štetnog događaja dosudio **pravičnu naknadu u iznosu od 15.500,00 KM**, dok je tužitelje, sa tužbenim zahtjevom koji se odnosi na ime naknade nematerijalne štete zbog pretrpljenih duševnih bolova zbog utvrđenog invaliditeta uslijed oboljenja PTSP-a, sud **odbio**, zbog **nepostojanja medicinske dokumentacije** koja se vezuje za stanje zdravlja tužitelja neposredno nakon njihovog izlaska iz zatočeništva. Osim toga, navodi tužitelja M.J. "da mu je bilo prijećeno" nisu dovoljni da bi se dalo zaključiti da je isti trpio fizičke povrede, niti se oboljenje od PTSP-a može dovesti u vezu sa boravkom tužitelja u zatočeništvu.

(Presuda Općinskog suda u Zenici, broj 430 P 016897 09 P od 28.11.2011. god.)

¹¹ Vidi presude: Kantonalnog suda u Zenici, broj 410 P 019876 14 Gž 2 od 18.06.2014. god.; Kantonalnog suda u Bihaću, broj: 220 P 018702 15 Gž od 09.06.2015. god.; Vrhovnog suda FBiH, broj: 510 P 015999 13 Rev od 09.04.2015. god. (tužiteljima dosuđena jednaka visina naknade po danu).

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepeni sud je preinačio prvostepenu presudu na način da je pored FBiH obavezao i BiH da tužiteljima **solidarno isplate dosuđene iznose.**

(Presuda Kantonalnog suda u Zenici broj 430 P 016897 12 Gž od 14.02.2013. god.)

NAKNADA NEMATERIJALNE ŠTETE PO OSNOVU NEOSNOVANOG LIŠENJA SLOBODE, SILOVANJA I SMRTI BLISKE OSOBE

Napomena: Predmet se u vrijeme izrade publikacije nalazio u postupku po reviziji.

PRVOSTEPENI POSTUPAK

Tužbeni zahtjev, prвobitno postavljen na iznos od 714.000,00 KM, naknadno je opredijeljen u toku postupka, u smislu da tužitelji (supruga sa troje djece) na ime nematerijalne štete za duševne bolove zbog povrede slobode i prava ličnosti pretrpljenih uslijed neosnovanog lišenja slobode, za pretrpljeni strah, za umanjenje opće životne sposobnosti (samo za suprugu), te na ime duševnih bolova zbog smrti bliske osobe (za sve tužitelje), od Republike Srpske i Bosne i Hercegovine zahtijevaju da isplate **tužiteljici**, kao supruzi stradalog, **ukupan iznos od 109.000,00 KM**, odnosno **ukupan iznos od po 59.000,00 KM za svako dijete**.

Svi tužitelji su u periodu od 03.06.1992. do 05.08.1992. godine bili **zatočeni u logoru** Rogatici, zajedno sa svojim suprugom, odnosno ocem, koji je dana 15.08.1992. g., zajedno sa 27 drugih civila Bošnjaka bio **odveden u životm štitu nakon čega mu se gubi svaki trag** sve do ekshumacije. Pored toga, **supruga** stradalog je za vrijeme zatočenja bila **silovana** od strane dva nepoznata srpska vojnika, zbog čega se lijeći na psihijatriji i danas ima mnoge zdravstvene probleme, dok su djeca bila pod jakim stresom te uskraćena za djetinjstvo uz brižnog oca, od kojeg su sve vrijeme zatočenja bila odvojena, zbog čega i u odrasloj dobi trpe određene posljedice.

Da su uslovi u logorima bili nečovječni, te da su srodnici i drugih tužitelja nezakonito zarobljavani, mučeni i ubijani od strane Vojske RS, svjedoče do sada donesene presude za logore u Rogatici, kao i iskazi preživjelih logoraša i zatvorenika.

Prvostepeni sud je, u pogledu Republike Srpske, u cijelosti usvojio opredijeljeni tužbeni zahtjev i obavezao prvočuženu da tužiteljima naknadi nematerijalnu štetu **isplatom navedenih iznosa**, i to: na ime pretrpljenog straha iznos od 7.000,00 KM, na ime duševnih bolova zbog povrede slobode i prava ličnosti iznos od 12.000,00 KM, na ime duševnih bolova zbog smrti bliske osobe iznos od 40.000,00 KM i na ime umanjenja opće životne sposobnosti iznos od 50.000,00 KM – **za suprugu**, odnosno na ime pretrpljenog straha iznos od 7.000,00 KM, na ime duševnih bolova zbog povrede slobode i prava ličnosti iznos od 12.000,00 KM i na ime duševnih bolova zbog smrti bliske osobe iznos od 40.000,00 – **za svako dijete**.

Iz obrazloženja:

Cijeneći izjave tužitelja i svjedoka, te cijeneći uvjerenja Saveza logoraša iz kojih je sud utvrdio da je tužiteljima priznat status logoraša BiH, kao i ostale materijalne dokaze, medicinsku dokumentaciju, nalaz vještaka za tužiteljicu (suprugu), pravosnažne osuđujuće presude Suda BiH u kojima je naveden i blizak srodnik tužitelja, a koji je zatočen i strijeljan u logoru, te iskaze tužitelja, sud je utvrdio da su **tužbeni zahtjevi tužitelja osnovani u dosuđenom dijelu**.

Odlučujući o visini tužbenog zahtjeva sud je cijenio da, **shodno praksi Evropskog suda i sudova u okruženju**, za određivanje naknade **za duševne bolove izazvane neosnovanim lišenjem slobode, a pogotovo gubitak bliskog srodnika, nije potrebno medicinsko vještačenje** jer se radi o **objektivnim kategorijama** o kojima se može zaključivati kroz životno iskustvo i sudsku praksu u odnosu na činjenice utvrđene u postupku. Također, **duševni bolovi** uslijed smrti bliskog lica su **u pravilu jakog intenziteta i traju duži vremenski period**, a pravo na slobodu je Evropskom konvencijom zagarantovano svim ljudima.

Utvrđeno je da su tužitelji trpjeli duševne bolove jakog intenziteta duži vremenski period, pa im shodno članu 200. i 201. ZOO, te shodno Orientacionim kriterijima Vrhovnog suda FBiH i sudskoj praksi pripadaju iznosi, i to **tužiteljici** koja je sa troje male djece bila zatočena u logoru, pri čemu je i silovana, te čiji je suprug bio strijeljan, **ukupan iznos od 109.000,00 KM**, jer je utvrđeno da je trpjela strah i duševne bolove povrede slobode i prava ličnosti i smrti bliske osobe – supruga, te joj je opća životna sposobnost umanjenja, a što je utvrđeno i sudski vještak, pa je po osnovu umanjenja opće životne sposobnosti dosuđen iznos od 50.000,00 KM. Nadalje, **djeci** kao tužiteljima pripada **ukupan iznos od po 59.000,00 KM**, jer je utvrđeno da su bili zatočeni u logoru, zbog čega su trpjeli strah i duševne bolove zbog povrede slobode i prava ličnosti, te zbog smrti bliske osobe – oca, a koje bolove trpe i danas.

(Presuda Općinskog suda u Sarajevu, broj 65 O P 186439 14 P 2 od 18.03.2014. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Shodno odredbi člana 201. ZOO, drugostepeni sud je preinačio presudu u smislu utvrđivanja visine pravične naknade nematerijalne štete na osnovu Orijentacionih kriterija Vrhovnog suda FBiH, u iznosima od po **20.000,00 KM za svakog od tužitelja** – i to samo po osnovu duševne boli uslijed gubitka bračnog druga, odnosno roditelja.

Iz obrazloženja:

Drugostepeni sud je donio odluku kojom je preinačio prvostepenu presudu i djelimično odbio tužbeni zahtjev tužitelja zbog zastarjelosti prava na potraživanje naknade štete zbog duševne boli uslijed oduzimanja slobode, progona, zatočeništva u logoru i silovanja. Prilikom odlučivanja o visini naknade, sud je imao u vidu da će **duševna bol**, zbog načina smrti bliskog lica koji nije imao mogućnost da se brani, mučkog ubistva zbog nacionalne pripadnosti, **trajati čitav život tužitelja**, te je također posebno uzeo u obzir **starost djece u vrijeme očevog ubistva**, kao i uskraćenost za svu ljubav, njegu i pažnju koja bi im bila pružena u djetinjstvu i mladosti.

(Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu, broj 65 0 P 186439 14 Gž od 21.10.2015. god.)

NAKNADA NEMATERIJALNE ŠTETE ZBOG SMRTI BLISKE OSOBE

Napomena: Predmet se u vrijeme izrade publikacije nalazio u postupku po reviziji.

Tužiteljica, pozivajući se na pravosnažnu presudu krivičnog suda, kojom su optuženi proglašeni krivim da su **lišili života majku tužiteljice** i još 25 ljudi, a ona sa imovinskopravnim zahtjevom bila upućena na parnični postupak, u tužbi je potraživala da joj tuženi Unsko-sanski kanton Bihać i Republika Srpska solidarno na ime naknade nematerijalne štete za duševne bolove **isplate iznos od 20.000,00 KM**, koji iznos smatra primjerenim s obzirom na način lišenja života njene majke.

Tužiteljica, kojoj je u to vrijeme bilo 16 godina, sa svojom majkom je živjela na teritoriji koja je bila pod kontrolom srpskih snaga, gdje je **uveden prinudni rad** na koji je išla njena majka, a s kojeg se jednog dana nije vratila, **otkada joj se gubi svaki trag**, da bi nakon izvjesnog vremena bila proglašena mrtvom.

Sud je prvostepenom presudom obavezao Republiku Srpsku da tužiteljici na ime naknade štete **isplati iznos od 20.000,00 KM**,¹² dok je istovremeno tužbeni zahtjev tužiteljice istaknut protiv Unsko-sanskog kantona Bihać sud odbio.

Iz obrazloženja:

Iz **iskaza tužiteljice**, saslušane u svojstvu parnične stranke, proizilazi da je u vrijeme kada je njena majka lišena života imala 16 godina, te da je nakon što je njena majka proglašena mrtvom i nakon što je saznala da je ubijena, **teško podnijela gubitak svoje majke**, jer je bila vezana za nju, a kako je u to vrijeme bila u pubertetu, zbog smrti majke je imala teške posljedice koje se ogledaju u **psihoporemećaju**. Dakle, tužiteljica jeste **trpjela duševne bolove zbog smrti majke**, pa joj pripada novčana satisfakcija u iznosu od 20.000,00 KM, koja je dosuđena u skladu sa kriterijima Vrhovnog suda Federacije BiH, koji regulišu raspon i visinu nematerijalne štete.

¹² Kao primjer dosuđenja iste visine naknade za ovaj vid štete, vidi npr. presudu Općinskog suda u Bihaću, broj 170 P 038678 12 P od 11.07.2014. godine

Nije osnovan prigovor drugotužene da tužiteljica nije dokazala visinu tužbenog zahtjeva, i da u ovom postupku nije provela vještačenje, kojim bi dokazala da je trpjela duševne bolove. Naime, u ovim postupcima **nije potrebno provoditi vještačenje duševnih bolova** zbog smrti bliske osobe, što je stav sudske prakse u Federaciji BiH, jer iz samog činjeničnog osnova, činjenice da je tužiteljica pretrpjela gubitak bliskog srodnika, izvodi se da je trpjela duševne bolove, te **samu visinu nije potrebno dokazivati drugim dokaznim sredstvima**. Sami gubitak bliske osobe, bliskog srodnika, podrazumijeva **nenađoknadiv gubitak** osobe s kojom tužiteljica neće moći provesti preostali dio života, a okolnosti pod kojima se desio gubitak (u ratnom periodu) pokazuju da je tužiteljica trpjela **duševne bolove najvećeg stepena**.

(Presuda Općinskog suda u Bihaću, broj 170 P 042321 12 P od 13.02.2014. god.)¹³

Napomena: Predmet se u vrijeme izrade publikacije nalazio u postupku po reviziji.

Tužitelji, i to **otac, brat i sestre stradalog**, u tužbi su naveli da je presudom Okružnog suda u Beogradu, pred Vijećem za ratne zločine, počinitelj M.N. pravosnažno osuđen za počinjenje ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, i to na kaznu zatvora od 13 godina. Iz navoda presude izdvajaju da je M.N., u noći tokom 1992. godine kao pripadnik Vojske RS, iz jednog ugostiteljskog objekta izveo V.R., sina i brata tužitelja, te hladnokrvno istom pucao u glavu iz neposredne blizine, gdje je V.R. preminuo na licu mjesta.

Tužitelji navode da zbog smrti sina, odnosno brata, u vidu satisfakcije potražuju od tuženih **iznos od 20.000,00 KM za oca, odnosno iznose od po 15.000,00 KM za brata i dvije sestre**.

Prvostepeni sud je obavezao Republiku Srbiju i M.N. da tužiteljima solidarno isplate **naknadu za nastalu nematerijalnu štetu zbog pretrpljenih duševnih bolova uslijed smrti bliske osobe, i to:**

- ocu stradalog iznos od 20.000,00 KM,
- bratu stradalog iznos od 7.000,00 KM,
- dvjema sestrama stradalog iznose od po 7.000,00 KM.

Nalazom i mišljenjem vještaka psihijatra utvrđeno je da su kod svih tužitelja postojali i još uvijek postoje **duševni bolovi** zbog smrti bliske osobe. Otac

¹³ Prvostepena presuda je potvrđena presudom Kantonalnog suda u Bihaću, broj 170 P 042321 12 Gž od 28.01.2016. godine.

stradalog je bio jako emotivno povezan sa ubijenim sinom, nakon čije smrti je trpio duševnu bol koja se manifestovala proživljavanjem simptoma karakterističnih za PTSP, odnosno trpio je **duševnu bol** jakog intenziteta do 6 mjeseci, bol srednjeg intenziteta do 12 mjeseci, a bol slabog intenziteta trpi trajno, pa je ustanovljeno da je **procentualno duševna bol zbog smrti sina iznosila 50%**.

Dalje, utvrđeno je da su zbog preživljenog gubitka brata ostali tužitelji trpjeli duševne bolove sa simptomima PTSP-a, i to **duševne bolove** jakog intenziteta u trajanju do 3 mjeseca, bolove srednjeg intenziteta do 9 mjeseci, a da bolove blagog intenziteta svi trpe i danas, pa je ustanovljeno da je **duševna bol tužitelja zbog smrti brata procentualno iznosila 40%**.

Okolnosti pod kojima je bliski srodnik tužitelja stradao, dešavanja prije samog likvidiranja, a naročito činjenica da je stradali sahranjen mimo vjerskih propisa, na način da je bačen u rupu bez ikakvog ukazivanja poštovanja prema preminulom, kod tužitelja **je dodatno pojačalo duševnu bol**. Shodno tome, iako vremenom **uslovno dolazi do slabljenja intenziteta bola** kod tužitelja, vještak je naveo da se bol **može povećati do srednjeg stepena**, odnosno **u kraćem periodu do jakog intenziteta**, u situacijama koje vraćaju emocije i tužitelje podsjećaju na gubitak bliske osobe (godišnjica smrti, porodična okupljanja ili aktuelni sudski postupak).

Iz obrazloženja:

O visini satisfakcije po osnovu trpljenja duševnih bolova **sud odlučuje po slobodnoj ocjeni** prema kriterijima koji su navedeni u odredbi člana 200. ZOO, pa imajući u vidu navedeno kao i prirodu odnosa između stradalog i tužitelja, ovaj sud smatra da je **satisfakcija adekvatna trpljenju duševnih bolova** i da je u skladu da kriterijima iz ZOO i Orijentacionim kriterijima Vrhovnog suda FBiH – a gdje prema navedenim kriterijima za slučaj smrti djeteta roditelju pripada iznos od 20.000,00 KM, odnosno iznos od 7.000,00 KM za slučaj smrti brata ili sestre.

Prilikom utvrđivanja visine naknade štete, sud je u smislu odredbe člana 201. stav 1. ZOO, pravičnom naknadom za tužitelje smatrao naknadu kako za **bol izazvanu samim saznanjem za smrt sina i brata**, tako i za **sve kasnije bolove** koje roditelj i član porodice trpi zbog gubitka bliskog srodnika, a sama visina naknade zavisi od njihove međusobne povezanosti, te u smislu stava 2 istog člana **nije bitno da li su tužitelji i stradali u vrijeme smrti živjeli u porodičnoj zajednici**.

Duševna bol koju su tužitelji osjećali i još uvijek osjećaju uslijed smrti sina i brata je nemjerljiva i ne može se otkloniti nikakvom novčanom naknadom, ali pravična naknada ipak može ublažiti ovu bol zadovoljenjem izvjesnih životnih potreba, te uslovno rezultirati i uspostavom psihičke i emocionalne ravnoteže kod tužitelja, te u tom smislu, **ovakva naknada nije cilj već sredstvo**. Šteta je neprijatan, a njena naknada priјatan doživljaj kojom se može potisnuti prouzrokovana patnja.

Budući da jedna od tužiteljica nije prisustvovala psihijatrijskom pregledu iz objektivnih razloga, shodno odredbi člana 127. ZPP-a, **sud je zauzeo stav**

da i njoj, kao članu porodice koja je živjela sa stradalim bratom sa kojim je bila emotivno povezana, **prizna pravo na pravičnu novčanu naknadu** na ime pretrpljenih duševnih bolova koje i danas osjeća.

(Presuda Općinskog suda u Sanskom Mostu, broj 220 P 014656 11 P od 26.12.2013. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepeni sud je odbio uloženu žalbu i **potvrđio prvostepenu presudu**.

(Presuda Kantonalnog suda u Bihaću, broj 220 P 014656 14 Gž od 23.10.2013. god.)

Napomena: Vrhovni sud je rješenjem odbacio reviziju kao nedopuštenu.

Predmet spora u ovoj parnici je zahtjev tužitelja (**djece**) da im tuženi Republika Srpska i K.Ž., na ime naknade nematerijalne štete **zbog smrti oca, solidarno isplate iznose od po 10.000,00 KM**, odnosno **ukupno 40.000,00 KM**.

Tokom prvostepenog postupka u ovoj parnici utvrđeno je da je **stradali srodnik** tužitelja tokom 1992. godine bio, zajedno sa još dva lica, zarobljen kao **civil** od strane pripadnika Vojske RS u selu gdje je živio sa svojom porodicom, odakle su bili odvedeni na jedno brdo, te nakon maltretiranja i likvidirani vatrenim oružjem.

Presudom Vrhovnog suda FBiH K.Ž. je proglašen krivim za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i osuđen na kaznu zatvora, što je u junu 1992. godine, kao pripadnik Vojske RS, u okviru širokog i sistematskog napada usmjerenog protiv bošnjačkog stanovništva na naročito okrutan i težak način lišio života oca tužitelja.

Prvostepenom presudom u cijelosti je usvojen tužbeni zahtjev tužitelja, te su tužena RS i K.Ž. obavezani da na ime naknade nematerijalne štete zbog smrti bliskog srodnika **svakom tužitelju solidarno isplate iznos od 10.000,00 KM**.

Tužitelji su kao djeca stradalog gajili snažna osjećanja ljubavi i privrženosti i takva njihova osjećanja su uslijed smrti oca dovela do **dubokog duševnog bola**. Trajnost trpljenja duševnih bolova zbog gubitka oca sa kojim su tužitelji djeca bili intenzivno emotivno povezani je činjenica.

Iz obrazloženja:

Pravo na naknadu kao i njena visina zavisi od **međusobne emotivne povezanosti** roditelja i djeteta. Osamostaljivanje djeteta i njegov život van porodične zajednice mogu uticati na visinu naknade, odnosno i na pravo na naknadu, samo ukoliko je ova okolnost uticala na umanjenje, odnosno uopšte na prestanak njihove međusobne emotivne povezanosti. U konkretnom slučaju tužitelji su u vrijeme smrti oca živjeli u zajedničkom domaćinstvu, svi osim tužiteljice kćerke stradalog koja se zbog udaje odvojila od roditelja. Međutim, njen dijete iz prvog braka ostalo je da živi u porodičnom domaćinstvu.

Po utvrđenju ovog suda, **osamostaljivanjem tužiteljice kćerke zbog udaje nije umanjena, niti je prestala njena emotivna povezanost sa ocem**, pa ta činjenica nije od važnosti za visinu naknade nematerijalne štete. Naprotiv, ovaj sud smatra da je ta emotivna povezanost između ove tužiteljice i njenog oca bila još jače izražena, jer je svoje dijete iz prvog braka povjerila na odgoj i čuvanje svojim roditeljima.

(Presuda Općinskog suda u Sanskom Mostu, broj 22 O P 005241 09 P od 05.11.2012. god.)

DRUGOSTEPENI POSTUPAK

Drugostepeni sud je u usvajajućem dijelu **potvrđio prvostepenu presudu**.

(Presuda Kantonalnog suda u Bihaću, broj 22 O P 005241 13 Gž od 13.08.2013. god.)

XVI

Napomena: Apelacioni sud BD BiH je uloženu reviziju odbio.

Predmet spora u ovoj parnici je bio zahtjev tužitelja (**majka, otac i brat**) da im tužena RS, na ime naknade nematerijalne štete zbog **pretrpljene psihičke patnje uslijed smrti dva sina, odnosno braće, solidarno isplati ukupan iznos od 75.000,00 KM**, odnosno: **roditeljima stradalih iznose od po 30.000,00 KM, te bratu stradalih iznos od 15.000,00 KM.**

Tokom prvostepenog postupka u ovoj parnici utvrđeno je da su **stradali srodnici** tužitelja tragično ubijeni dana 10.05.1992. godine u Brčkom od strane pripadnika vojske ili policije tužene, na način da su ih isti izveli iz kuće u kojoj su boravili i likvidirali. U momentu ubistava srodnici tužitelja su bili **civili**, a kako njihova tijela nikada nisu pronađena, u naknadnom vansudskom postupku su proglašeni umrlim.

Prvostepenom presudom u cijelosti je usvojen tužbeni zahtjev tužitelja, te je obavezana tužena da tužiteljima na ime naknade nematerijalne štete zbog smrti bliskih **srodnika isplati potraživane iznose.**

Iz obrazloženja:

Prilikom dosuđivanja novčane naknade za pretrpljenu nematerijalnu štetu, sud je uzeo u obzir kriterije sudske prakse koji su važili na dan presuđenja, te srodnost tuženih, smatrajući dosuđene iznose **pravičnom naknadom** za nematerijalnu štetu koju su tužitelji pretrpjeli uslijed smrti njihovih sinova, odnosno braće.

(Presuda Osnovnog suda Brčko distrikta BiH, broj 96 O P 033011 11 P od 06.04.2012. god.)¹⁴

Osnovni sud Brčko distrikta BiH je u periodu kada je usvojio presudu u prethodnom slučaju drugim licima koja su podnosili tužbe na ime naknade nematerijalne štete uslijed smrti bliske osobe **dosuđivao¹⁵ sljedeće iznose:**

- bračnom partneru stradalog iznos od 15.000,00 KM,
- roditelju stradalog iznos od 15.000,00 KM,
- djetetu stradalog iznos od 15.000,00 KM,
- bratu ili sestri stradalog iznos od 7.000,00 KM.

¹⁴ Prvostepena presuda je potvrđena presudom Apelacionog suda BD BiH, broj 96 O P 033011 11 Gž od 23.07.2012. godine.

¹⁵ Za uvid u navedenu praksu ovog suda vidi npr. presude broj: 96 O P 034296 11 P od 18.04.2012. godine; 96 O P 030556 11 P od 28.02.2012. godine i 96 O P 048179 12 P od 15.04.2013. godine.

NAKNADA NEMATERIJALNE ŠTETE NASTALE USLJED GRANATIRANJA CIVILNOG PODRUČJA

Napomena: Slijedi prikaz nekoliko prvostepenih presuda koje su drugostepenom odlukom preinačene na način da su tužbeni zahtjevi tužitelja odbijani isključivo primjenom stava o zastari prava potraživanja naknade isticanog prema odgovornom entitetu. Uprkos tom što presude nisu postale pravosnažne, prikazujemo ih izuzetno, isključivo u cilju predstavljanja stava postupajućeg suda po pitanju potrebe za specifičnim načinom odmjeravanja visine naknade nematerijalne štete, kada je ona u vezi sa ratnim zbivanjima. Svi predmeti su u vrijeme izrade publikacije bili u postupku po reviziji.

Iz činjeničnog stanja: Lokalitet užeg centra grada Tuzla – zvani "Kapija", dana 25.05.1995. godine u 20:55 bio je **pogoden projektilem** ispaljenim od strane VRS-a.¹⁶ Uslijed eksplozije ispaljenog projektila **smrtno je stradao ukupno 71 civil**, dok je **186 civila zadobilo teže i lakše tjelesne povrede**.

STAV SUDA (Ranjavanje kao vid štete)

U situaciji kada se radi o naknadi nematerijalne štete koja je u vezi sa ratnim zbivanjima, granatiranjem ogromnog broja civila sa namjerom da se prouzrokuje što veća šteta, kojom prilikom je došlo do ranjavanja civila, među kojima se nalaze i tužitelji, cijeneći i sve navedene okolnosti, nalaz i mišljenje vještaka, kao i dob tužitelja, potrebno je dosuditi veće novčane iznose od uobičajenih, odnosno iznose koje je sud odredio shodno odredbama člana 200. ZOO-a, a koji iznosi su van Orijentacionih kriterija Vrhovnog suda FBiH.

U konkretnim slučajevima, naknade nematerijalne štete ne mogu se dosuđivati shodno važećoj sudskej praksi, obzirom da je šteta u odnosu na tužitelja nastala bez njegovog vojnog ili drugog angažovanja, koju štetu sam tužitelj nije izazvao, odnosno isti je povrijeđen kao civil, što sve opravdava dosuđenje navedenih novčanih iznosa, koji predstavljaju minimum satisfakcije za štetu koju je tužitelj preživio kritičnog dana, kao i nakon povređivanja.

¹⁶ Presuda Suda BiH, Odjela I za ratne zločine broj X-KR-07-394 od 12.06.2009. god., koja je potvrđena presudom Apelacionog vijeća Suda BiH, Odjel I za ratne zločine, broj X-KRŽ-07/394 od 06.04.2010. godine

Slučaj 1: Tužitelj je zadobio **niz teških tjelesnih povreda**, uslijed kojih je od strane ljekarske komisije ocijenjen kao invalid u procentu od 60%.

Prema nalazu i mišljenju vještaka ortopeda slijedi da je tužitelj uslijed povrede trpio **fizičke bolove** jakog, srednjeg i slabog intenziteta u trajanju od 10 dana, 4 mjeseca, odnosno jednu godinu; utvrđen je procenat umanjenja opće životne aktivnosti **u procentu od 25%**, kao i srednji stepen **naruženosti**, dok je prema nalazu i mišljenju vještaka neuropsihijatra utvrđeno da je isti doživio psihičku traumatizaciju u vidu akutne reakcije na stres, da je stanje praćeno **strahom** jakog, srednjeg i lakog intenziteta u trajanju od 3 dana, 60 dana, odnosno u trajanju od 6 mjeseci.

Prvostepenom presudom sud je obavezao tuženu da tužitelju na ime naknade nematerijalne štete **ispлати ukupan iznos od 39.300,00 KM**, od čega:

- na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja opće životne aktivnosti iznos od 16.500,00 KM,
- na ime pretrpljenih fizičkih bolova iznos od 12.000,00 KM,
- na ime pretrpljenog straha iznos od 5.800,00 KM,
- na ime naruženosti iznos od 5.000,00 KM.

Iz obrazloženja:

Prilikom odlučivanja o visini nematerijalne štete sud je cijenio da su se vještaci detaljno izjasnili o trajanju i intenzitetu pretrpljenih bolova i straha, o nelagodnostima u toku liječenja u smislu više operativnih zahtjeva, hospitalizacije, previjanja, fizioterapije, dužine trajanja liječenja koje je okončano krajem januara 1996. godine, dužine fizikalnog tretmana u trajanju od mjesec dana, imobilizacije na desnoj potkoljenici, te je cijenjena i **dramatičnost slučaja**, a naročito činjenica da je tužitelj imao **22 godine** kada se navedeni štetni događaj desio.

(Presuda Općinskog suda u Tuzli, broj: 32 O P 047234 10 P od 03.10.2013. god.)¹⁷

STAV SUDA (Smrt bliske osobe kao vid štete)

Kao polaznu osnovu tužitelji su svoje tužbene zahtjeve prvenstveno vezali za Orientacione kriterije Vrhovnog suda FBiH iz 2006. godine, ali navedeni kriteriji primjenjivali su se za štete nastale prilikom saobraćajnih udesa, povreda na radu i sličnih situacija, dakle – štete koje su nastajale slučajno, najčešće bez namjere da se neko povrijedi, te da mu se nanese

¹⁷ Za dalji uvid u praksu ovog suda, po pitanju ranjavanja kao vida štete nastale uslijed granatiranja, vidi npr. presude broj: 32 O P 047253 10 P od 10.10.2013. god.; 32 O P 141868 15 P 2 od 26.01.2016. god.; 32 O P 107601 11 P od 25.10.2013. god.

šteta. U konkretnom slučaju došlo je do ubijanja i ranjavanja velikog broja civila, gdje je štetnik znao da pri tome može nastupiti nesaglediva posljedica u smislu kako nastanka smrti, tako i teškog ranjavanja nenaoružanog civilnog stanovništva, a na koje posljedice je štetnik i pristao.

Iz tog razloga nastala šteta i njene posljedice ne mogu se posmatrati u odnosu naprijed navedenih kriterija, zbog čega ni novčani iznos, koji sud konačno dosudi tužitelju, ni u kom slučaju ne može predstavljati satisfakciju za štetni događaj, odnosno isti predstavlja barem malo moralnog zadovoljenja u odnosu na sve posljedice proistekle iz štetnog događaja, a koje traju i danas.

Slučaj 2: Usljed granatiranja **sin/brat tužiteljica** je zbog niza zadobijenih teških tjelesnih povreda **smrtno stradao**. Kako je stradali bio mlada osoba (starosti 28 godina), to je pogibija istog kod tužiteljica prouzrokovala jaku duševnu bol koja traje i danas. Tužiteljice su na ime naknade nematerijalne štete od tužene potraživale **iznos od 50.000,00 KM (majka)**, odnosno **iznos od 30.000,00 KM (sestra)**.

Prvostepenom presudom sud je u cijelosti usvojio tužbeni zahtjev tužiteljica, te obavezao tuženu da im na ime naknade nematerijalne štete **isplati ukupan iznos od 80.000,00 KM**, od čega:

- na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog pogibije sina iznos od 50.000,00 KM – za majku,
- na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog pogibije brata iznos od 30.000,00 KM – za sestru.

Prema nalazu i mišljenju vještaka neuropsihijatra, koji je sud prihvatio kao objektivan i tačan, tužiteljice su zbog smrti sina/brata doživjele **psihičku traumu**, sa nizom psihičkih simptoma koji se definišu kao akutna stresna reakcija na stres, što je izazvalo **živu ranu i trajno sjećanje** na poginulog sina/brata, s obzirom na to da je prekinuta njegova rana mladost na iznenadan i okrutan način, tako da su tužiteljice doživjele strah iskazan po dužini i intenzitetu trajanja na način kako je to u svom nalazu opisao vještak.¹⁸

(Presuda Općinskog suda u Tuzli, broj 32 O P 047222 10 P od 26.11.2013. god.)¹⁹

18 O osnovanosti tužbenog zahtjeva tužiteljice sestre stradalog Sud je zaključio na osnovu činjenice da je ista, iako je bila udata, u trenutku smrti brata živjela u zajedničkom domaćinstvu sa roditeljima i bratom, što njenu povezanost sa stradalim i bol čini utoliko većim.

19 Za dalji uvid u praksi ovog suda, po pitanju smrti kao vida štete nastale uslijed granatiranja, vidi npr. presude broj: 32 O P 047206 10 P od 08.11.2013. god.; 32 O P 103847 11 P od 23.12.2013. god.; 32 O P 047233 10 P od 16.12.2013. god.; ili npr., vezano za isti vid štete nastale također u ratu, ali pod drugačijim okolnostima, vidi presudu broj 32 O P 115469 12 P od 11.12.2013. god. – predmet u kojem je sud u prvom stepenu dosudio višestruko višu naknadu štete od one predviđene u Kriterijima (predmet u postupku po žalbi).

O TRIAL INTERNATIONAL

TRIAL International je nevladina organizacija koja se bori protiv nekažnjivosti međunarodnih zločina i podržava žrtve u njihovoј potrazi za pravdom. Organizacija pruža pravnu pomoć, podnosi slučajeve, razvija lokalne kapacitete i zagovara agendu ljudskih prava.

TRIAL International je prisutan u BiH od 2008. godine i pruža podršku žrtvama teških kršenja ljudskih prava iz rata i njihovim porodicama u potrazi za pravdom, istinom i reparacijama.

GLAVNO SJEDIŠTE

TRIAL International, P.O Box 5116
1211 Geneva 11, Switzerland
+ 41 22 321 61 10
www.trialinternational.org
info@trialinternational.org
[@TRIAL](https://twitter.com/trial)

URED U BIH

TRIAL International - ured u BiH, Čobanija 19
71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
+387 33 219 873
www.trial.ba

British Embassy
Sarajevo

Izradu publikacije podržala je Vlada Velike Britanije. Stajališta iznesena u publikaciji ne predstavljaju nužno stavove Vlade Velike Britanije.

Copyright TRIAL International

Urednica: Adrijana Hanušić Bećirović

Lektura: Sandra Zlotrg

Grafički dizajn: Sanja Vrzić

Štampa: CPU

Tiraž: 700

Sarajevo, 2017.